

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
DARBO TEISĖS KATEDRA

Dieninio skyriaus
5 kurso studentės
Agnės Petrauskaitės

MAGISTRO DARBAS

*Darbo santykių ir valstybės tarnybos
teisinis reguliavimas: panašumai ir
skirtumai*

Darbo vadovas: as. V.Vėgelis
Recenzentas: doc. dr. V.Tiažkijus

Vilnius
2007

TURINYS

ĮVADAS	2
1. DARBO TEISINIŲ SANTYKIŲ IR VALSTYBĖS TARNYBOS TEISINIŲ SANTYKIŲ SAMPRATA.....	3
2. DARBO SANTYKIŲ IR VALSTYBĖS TARNYBOS TEISINIS REGULIAVIMAS	5
2.1. TEISINIO REGULIAVIMO RAIDA LIETUVOJE PO NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO	6
2.2. VTĮ 5 STRAIPSNIO TAIKYMO PROBLEMOS	11
3. INDIVIDUALŪS TEISINIAI SANTYKIAI DARBO TEISĖJE IR VALSTYBĖS TARNYBOJE	16
3.1. TEISINIŲ SANTYKIŲ ATSIKIDIMAS	16
3.2. DARBO TEISINIŲ SANTYKIŲ IR VALSTYBĖS TARNYBOS TEISINIŲ SANTYKIŲ ŠALYS	18
3.2.1. DARBDAVYS	18
3.2.2. DARBUOTOJAS. VALSTYBĖS TARNAUTOJAS	20
3.2.2.1. SAŲOKA	20
3.2.2.2. TEISINIS STATUSAS IR JO ELEMENTAI	25
3.3. TEISINIŲ SANTYKIŲ PASIBAIGIMAS	46
4. KOLEKTYVINIAI TEISINIAI SANTYKIAI DARBO TEISĖJE IR VALSTYBĖS TARNYBOJE	49
IŠVADOS.....	52
SANTRAUKA	55
SUMMARY	56
LITERATŪROS SĄRAŠAS	57

ĮVADAS

Darbo tikslas yra dvejopas. Iš vienos pusės - argumentuoti, kad darbo ir valstybės tarnybos teisiniai santykiai yra skirtingi, dėl ko jiems ir reikalingas atskiras, diferencijuotas teisinis reglamentavimas. Iš kitos pusės, darbo tikslas taip pat yra ir pagrįsti, jog šie teisiniai santykiai yra panašūs, nes valstybės tarnyba plačiąja prasme taip pat yra darbas, - tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje, valstybės tarnautojas atlieka savo darbo funkciją, vykdo darbinę veiklą ir gauna už tai darbo užmokestį.

Darbo tyrimo objektas – darbo ir valstybės tarnybos santykių teisinis reglamentavimas. Lyginamas Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau darbe – DK) ir Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo (toliau darbe – VTĮ) nustatytas šių santykių reguliavimas.

Atsižvelgiant į dvejopą darbo tikslą ir tai, jog panašumai bei skirtumai gali būti atskleisti lyginamosios analizės būdu, pagrindinis darbo metodas – lyginamasis. Gretinami įvairūs šių teisinių santykių reglamentavimo aspektai. Taip pat naudojami sisteminis bei istorinis teisės aiškinimo metodai.

Svarbiausi šaltiniai – DK bei VTĮ, taip pat remiamasi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, kitų teismų praktika bei teisės doktrina.

Kai kurie Lietuvos teisės doktrinos atstovai (pavyzdžiui, V. Tiažkijus¹, I. Povilaitienė²) savo darbuose yra analizavę darbo ir valstybės tarnybos santykių atribojimo klausimus. Tačiau labai išsamaus vientiso lyginamojo tyrimo nėra atlikta. Tai yra suprantama, kadangi tokiam tyrimui iškyla nemažai probleminių klausimų. Teisinis reguliavimas gana painus, ypač, atsižvelgiant į VTĮ 5 straipsnį, pagal kurį darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek nereglamentuoja VTĮ. Ši teisės norma praktikoje sukelia nemažai problemų, kiekvienu konkrečiu atveju gali iškilti klausimas, kiek darbo teisinius santykius

---

¹ TIAŽKIJUS, Viktoras. *Darbo teisė: teorija ir praktika*. T.1. Vilnius: Justitia, 2005. ISBN 9986-61613-X.

² POVILAITIENĖ, Ieva. Valstybės tarnyba: kai kurios atskyrimo nuo darbo teisinių santykių ir darbo įstatymų taikymo ribų nustatymo problemos Lietuvoje. *Teisė: mokslo darbai*, 2004, Nr. 53. ISSN 1392-1274.; SIVILEVIČIŪTĖ, Ieva. Darbo sutarties samprata pagal naująjį Darbo kodeksą: atskyrimo nuo valstybės tarnybos santykių ir kai kurių civilinių sutarčių problemos. Iš *Darbo teisė suvienytoje Europoje: tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga, 2003 m. spalio 16-18 d.* Vilnius: Forzacas, 2004. ISBN 9955-9702-0-0.

reglamentuojantys įstatymai gali būti taikomi valstybės tarnautojams, o kiek ne. Dėl šios priežasties gana sunku tiksliai atriboti šiuos teisinius santykius.

1. DARBO TEISINIŲ SANTYKIŲ IR VALSTYBĖS TARNYBOS TEISINIŲ SANTYKIŲ SAMPRATA

Darbo teisiniai santykiai *plačiąja prasme* suprantami kaip visi visuomeniniai santykiai, reguliuojami darbo teisės ir sirstomi į dvi grupes: individualius ir kolektyvinius darbo teisinius santykius. *Siaurąja prasme* tai darbo teisiniai santykiai, atsirandantys darbo sutarties pagrindu. Vienas šių teisinių santykių subjektas (darbuotojas) atlieka tam tikrą darbo funkciją, laikydamasis nustatytų darbo normų ir vidaus darbo tvarkos. Kitas subjektas (darbdavys) suteikia jam darbo sutartimi sulgytą darbą, garantuoja darbo sąlygas, numatytas darbo įstatymais, kolektyvine sutartimi ir šalių susitarimu, ir moka darbo užmokestį pagal atliekamo darbo kiekį ir kokybę.

Valstybės tarnyba *plačiąja prasme* - tai visų valstybės tarnautojų veikla jiems vykdant pavestas funkcijas, o valstybės tarnautojo sąvoka apima visus, kurie dirba (tarnauja) valstybės ir savivaldybės institucijose ar įstaigose ir gauna atlyginimą iš valstybės ar savivaldybės biudžetų. *Siaurąja prasme* tai veikla, kuria tiesiogiai įgyvendinama valstybės, jos aparato ar atitinkamos institucijos uždaviniai ir funkcijos valstybės valdymo srityje. Nuo valstybės tarnybos sampratos priklauso valstybės tarnautojo statuso apibrėžimas ir tai, ar jais laikomi visi valstybės institucijų ir įstaigų darbuotojai, ar tik tie, kurių darbo funkcijos susijusios su viešojo administravimo veikla. Dauguma Vidurio ir Rytų Europos valstybių pasirinko siaurąją koncepciją, nustatydamos, jog valstybės tarnybos sričiai priskiriamos tik tos pareigos, kurios susijusios su valstybės valdžios funkcijų įgyvendinimu, teisėkūra ir įstatymų įgyvendinimu.

Europoje vyrauja nuomonė, kad valstybės valdymo santykiai yra viešosios (administracinės) teisės reguliavimo sritis, t.y. valstybės tarnybos santykiai suprantami kaip *administracinės teisės dalykas*. Tarnybos santykiai sudaromi vienašaliu administraciniu aktu (ne darbo sutartimi), o tarnybos sąlygos nustatomos valstybės tarnybos įstatymais. Valstybės tarnautojai yra valdžios atstovai, kuriuos su valstybe sieja

ypatingi santykiai. Jie pirmiausia yra *viešųjų funkcijų vykdytojai ir valstybės ar savivaldybės įstaigų kompetencijos įgyvendintojai* ir tik po to darbuotojai. Todėl reguliuojant jų tarnybinius santykius turėtų vyrauti viešosios teisės elementai, ribojantys ar pašalinantys sutartinio reguliavimo galimybes. Administracinė teisė (specialūs įstatymai), o ne bendrieji darbo įstatymai turi reguliuoti valstybės tarnybos teisinius santykius. Todėl jie reguliuojami specialaus įstatymo, esančio administracinės, o ne darbo teisės dalimi.

Valstybės tarnybą galima manyti ir esant *specifiškai reguliuojamą darbo santykių dalį*, valstybės tarnautojus - plačiuoju požiūriu darbuotojus. Darbo teisiniai santykiai atsiranda dirbant ar yra glaudžiai susiję su darbu. Valstybės tarnybos teisiniai santykiai bendruoju požiūriu yra kokybiškai labai artimi, taigi *bendruoju požiūriu jie irgi yra darbo santykiai*. Valstybės tarnyba - tai profesinė veikla, kurią atlieka valstybės ar savivaldybės institucijos darbuotojas, t.y. darbinė veikla.³ Kaip ir kiti darbuotojai, valstybės tarnautojai atlieka nustatytas darbo funkcijas, darbdavio pavestus uždavinius, yra pavaldūs jam, gauna darbo užmokestį už atliekamą darbą. Tai teisiniai santykiai tarp valstybės tarnautojo ir valstybės, tačiau jie nėra tapatūs darbo santykiams, susiklostantiems tarp darbuotojo ir darbdavio, jų teisiniai statusai skiriasi, - valstybės tarnautojų teisiniam statusui būtinas specifinis reguliavimas.

Valstybės tarnyba - vienas iš pagrindinių viešojo administravimo elementų, dažnai šios sąvokos vartojamos kaip sinonimai. Norint užtikrinti veiksmingą, profesionalią, nešališką valstybės tarnybą, aukštą valstybės tarnautojų kvalifikaciją, darbo kokybę visais valdymo lygmenimis ir šakose, reikalingas specialus valstybei dirbančių asmenų darbo santykių reguliavimas. Valstybė taip pat turi konstitucinę pareigą užtikrinti viešąjį valstybės valdymą, kuris vykdomas per valstybės institucijas ir įstaigas. Jų veikla negalima be jose dirbančių asmenų, kurie yra ne tik valstybės darbuotojai, bet ir viešojo valdymo vykdytojai, garantuojantys, kad kasdieniniame viešojo administravimo darbe būtų realiai įdiegti konstitucinės ir administracinės teisės principai. Todėl valstybės tarnybos santykių, kitaip nei darbo santykių, reguliavimas negali apsiriboti darbuotojų ir darbdavių darbo santykių nustatymu. Todėl nustatomas specialus jų darbo santykių reguliavimas, apimantis ypatumus priimančią tarnybą, apribojimus ir reikalavimus, darbo užmokestį, karjerą ir kt. VTĮ 5 straipsnis nustato, jog darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek jų statuso ir socialinių

³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams. // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 181-6708.

garantijų nereglamentuoja VTĮ. Todėl galima teigti, jog valstybės tarnyba yra *kompleksinis teisės institutas*, kuriam priklauso konstitucinės, administracinės, darbo teisės normos. Be to, viena iš Lietuvos teisėkūros tendencijų, ypač atsižvelgiant į paskutiniuosius VTĮ pakeitimus, yra teisės normų, reglamentuojančių valstybės tarnautojų darbo santykius ir socialines garantijas, atskyrimas nuo darbo teisės. Tačiau nepaisant to, valstybės tarnautojų veikla plačiuoju požiūriu vis tiek yra darbas, ir *kiek nereikalauja valstybės tarnybos specifiškumas, jų, kaip ir kitų darbuotojų, darbo teisiniai santykiai turėtų būti reguliuojami analogiškai*.⁴

2. DARBO SANTYKIŲ IR VALSTYBĖS TARNYBOS TEISINIS REGULIAVIMAS

Pagrindinis darbo teisės šaltinis, nustatantis darbo teisinių santykių reglamentavimo ribas, pagrindines darbo teises ir pareigas, jų įgyvendinimą ir gynimą, yra DK⁵. Kiti įstatymai gali reglamentuoti tam tikrus susijusius santykius. Poįstatyminiai aktai detalizuoja įstatymus, jų taikymo taisykles.

Valstybės tarnybos teisiniai santykiai reguliuojami specialiaisiais įstatymais. Pagrindinis teisės šaltinis yra VTĮ⁶. Tačiau daliai valstybės tarnautojų jis taikomas tik tiek, kiek jų statuso nereglamentuoja statutai ar Diplomatinės tarnybos įstatymas (pvz., darbo apmokėjimo tvarką reguliuoja VTĮ). Tai statutiniai tarnautojai, kurių darbo (tarnybos) santykiai reguliuojami specialiaisiais įstatymais. Taigi valstybės tarnautojus galima skirstyti į tuos, kuriems be išimčių taikomas VTĮ; statutinius, kuriems VTĮ taikomas kiek jų statuso nereguliuoja statutai ar Diplomatinės tarnybos įstatymas⁷; ir valstybės tarnautojus, kuriems VTĮ netaikomas. Šiame darbe, siekiant koncentruoto tyrimo, bus analizuojamas VTĮ ir tų valstybės tarnautojų teisinė padėtis, kuriems taikomas šis įstatymas.

---

⁴ TIAŽKIJUS, Viktoras. *Darbo teisė: teorija ir praktika*. T.1. Vilnius: Justitia, 2005. ISBN 9986-61613-X.

⁵ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // *Valstybės žinios*, 2002, Nr. IX-926. (su pakeitimais ir papildymais).

⁶ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // *Valstybės žinios*, 2002, Nr. VIII-1316. (nauja redakcija) (su pakeitimais ir papildymais).

⁷ Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymas // *Valstybės žinios*, 1998, Nr. VIII-1012. (su pakeitimais ir papildymais).

2.1. TEISINIO REGULIAVIMO RAIDA LIETUVOJE PO NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO

Pirmieji nepriklausomos Lietuvos darbo įstatymai buvo grindžiami darbo teisės „plačios veikimo sferos“ koncepcija, pagal kurią *darbo santykiai taikyti labai plačiai. Darbo sutarties įstatymas*⁸, *priimtas 1991 m., buvo taikomas ir visiems valstybės tarnautojams.* Jų darbo ypatumus galėjo nustatyti kiti jų darbo santykius reguliuojantys įstatymai ar kiti norminiai aktai. Po nepriklausomybės atkūrimo, keitėsi visuomeninė santvarka, valstybės valdymo principai, valstybės tarnybos santykius reglamentavo Konstitucija ir atskiri įstatymai, valstybės tarnyba teisės aktuose dar nebuvo įtvirtinta kaip turinti savo principus, funkcijas.

Europos Sąjungos valstybėse egzistuoja keli valstybės tarnybos modeliai⁹, nuo kurių priklauso valstybės tarnybos teisinių santykių reglamentavimas:

- postų modelis - valstybės tarnyba reglamentuojama tais pačiais įstatymais kaip ir privačiame sektoriuje;
- karjeros modelis - valstybės tarnyba gana griežtai reglamentuota atskirais įstatymais;
- mišrus modelis - dažniausiai egzistuoja šių abiejų modelių atskiri požymiai.

Karjeros modelis	Postų modelis
Priėmimo į pareigas sąlygos	
Priėmimas į žemiausias atitinkamų lygių pareigybes. Būtinas specialus išsilavinimas (viešasis administravimas). Neatsižvelgiama į patirtį ne valstybės tarnyboje. Būtina stažuotė ar bandomasis laikotarpis.	Priėmimas ir ne į žemiausias atitinkamų lygių pareigybes. Nereikalaujama specialaus išsilavinimo ar įvadinio mokymo, bet reikalingi atitinkami įgūdžiai, atsižvelgiama į profesionalią patirtį. Nėra stažuotės ar bandomojo laikotarpio pradedant karjerą.
Karjera	
Yra pareigų paaukštinimo sistema	Nėra pareigų paaukštinimo sistemos

⁸ Lietuvos Respublikos darbo sutarties įstatymas // *Valstybės žinios*, 1991, Nr. I-2048. (negalioja nuo 2003 01 01).

⁹ TULEIKIENĖ, Laima; ČESNULEVIČIENĖ, Birutė; ir KVIETKUS, Aleksas. *Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas praktikoje*. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras, 2003. ISBN 9986-826-16-0.

Tarnybos trukmė	
Paskyrimas į pareigas neterminuotas; nustatyta maksimali amžiaus riba.	Terminuoti kontraktai; nenustatyta maksimali amžiaus riba.
Darbo užmokestis	
Darbo užmokestį nustato specialūs teisės aktai. Pareigų paaukštinimas susijęs su didesniu darbo užmokesčiu.	Kolektyvinė sutartis; individualus darbo užmokestis. Pareigų paaukštinimas nesusijęs su darbo užmokesčiu.
Pensijų sistema	
Reglamentuoja specialūs teisės aktai	Nėra specialios pensinės aprūpinimo sistemos
Darbo įstatymų taikymas	
Tarnybą reglamentuoja specialūs teisės aktai	Tarnybą reglamentuoja įvairūs teisės aktai, specialių nėra

Lietuvoje yra ir postų, ir karjeros valstybės tarnybos modelių požymių - galimas priėmimas į bet kokią (nebūtinai žemiausias) pareigybę, nebūtinai specialus viešojo administravimo išsilavinimas ir patirtis valstybės tarnyboje, paskyrimas į pareigas neterminuotas, nustatyta maksimali valstybės tarnautojų amžiaus riba, yra pareigų paaukštinimas, darbo užmokestis priklauso nuo pareigybės kategorijos, darbo užmokesčio sistemą nustato VTĮ, specialios pensinės sistemos nėra, tarnybą reglamentuoja VTĮ ir lydimieji teisės aktai.

Nors valstybės tarnybos santykius plačiau požiūriu galima suprasti kaip darbo santykius, jų teisinis reglamentavimas Lietuvoje skiriasi. *Reformuojant teisinę sistemą pasirinkta diferencijuoti teisinį reguliavimą ir atskirai reglamentuoti valstybės tarnyboje dirbančių asmenų teisinį statusą bei valstybės tarnybos santykius. Darbo santykiai reglamentuojami privatinės teisės normomis, o valstybės tarnybos santykiai - viešosios teisės normoms (specialiaisiais įstatymais).*

1995 m. priimtas Valdininkų įstatymas,¹⁰ kuriuo pirmą kartą reguliuoti valstybės tarnautojų santykiai, atskirtas viešasis administravimas ir politika, apibrėžta valstybės tarnautojo sąvoka. Taip pat priimti įstatymai, kuriais sureguliuoti asmenų, dirbančių atskirose tarnybose (teismų, prokuratūros, muitinių ir kt.), tarnybos santykiai. Buvo taikomos ir DSĮ nuostatos.

Valdininkų įstatymas reguliavo tik *valdininkų (dirbančių valstybės valdymo institucijose ir įstaigose) tarnybos santykius*. Palyginti su tarybiniu laikotarpiu, valstybės tarnautojų ratas tapo siauresnis – valstybės įmonių darbuotojai, ir jų vadovai valstybės tarnautojais nebuvo laikomi. Valdininkais nebuvo laikomi atliekantys ūkinės-technines funkcijas (teikiantys vidaus administravimo paslaugas ir kurių veikla neturi tiesioginės įtakos institucijos veiklai pagal jos kompetenciją). Valdininkų kategorijai buvo priskirti tiek valstybės ir savivaldybių politikai, tiek ir tarnautojai. Valdininkai skirstyti į „A“ ir „B“ lygius. „A“ lygio – paskirti Seimo, Prezidento, Vyriausybės, taip pat kontrolieriai, jų pavaduotojai ir kiti pareigybių sąrašė nurodyti, padedantys valstybės ir savivaldybių politikams vykdyti jų funkcijas, jų įgaliojimų trukmė susieta su paskyrusių institucijų įgaliojimų trukme. Kiti priskiriami „B“ lygiui. Gaunantys darbo užmokestį iš valstybės ar savivaldybės biudžeto, buvo laikomi tarnautojais, pagal pagrindinio darbo turinį ir pobūdį skirstomais į profesinius korpusus - mokytojų, policijos, teisėjų, medicinos darbuotojų, diplomatų, valdininkų ir t.t. Su A lygio valdininkais buvo sudaromos terminuotos darbo sutartys institucijų ar jų vadovų įgaliojimų laikui. Valdininkų darbo santykiai galėjo pasibaigti darbo įstatymų nustatytais pagrindais. Valdininkų statusas, jų teisės ir pareigos iš esmės buvo reglamentuojamos darbo įstatymais.

Taigi buvo tik du aiškūs kriterijai, pagal kuriuos pareigos buvo priskirtos valstybės tarnautojų grupei - tai *darbo užmokesčio mokėjimas iš valstybės ar savivaldybių biudžeto, ir tai, kad atliekamos funkcijos susijusios ne su ūkinėmis-techninėmis funkcijomis*.

Valdininkų įstatymo įgyvendinimas nebuvo paprastas, kadangi jis buvo neužbaigtas, nedidelė valstybės tarnybos valdymo organizavimo patirtis, neapibrėžtos aiškios vystymosi perspektyvos. Didžiosios dalies asmenų, dirbusių valstybės institucijose ir įstaigose bei gavusių darbo užmokestį iš valstybės ar savivaldybės biudžeto ar kitų šaltinių, veiklos Valdininkų įstatymas nereguliavo, galiojo įvairūs tarpusavyje

---

¹⁰ Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymas // *Valstybės žinios*, 1995, Nr. I-836. (negalioja nuo 1999 07 30).

nesuderinti įstatymai. Valstybės tarnyboje buvo nestabili padėtis, didelė valstybės tarnautojų kaita, visuomenė nepasitikėjo valstybės tarnyba, teisinis reguliavimas buvo nenuoseklus. Šios priežastys sąlygojo naujo Valstybės tarnybos įstatymo (toliau-VTĮ) priėmimą.

1999 m. įsigaliojusios pirmosios VTĮ¹¹ redakcijos priėmimas sietinas su Europos sutartimi, derybomis dėl stojimo į Europos Sąjungą. Europos Komisija Lietuvą labiausiai kritikavo būtent dėl šios viešojo administravimo srities, pabrėžti mažesni nei privataus sektoriaus atlyginimai, nepakankama atsakomybė, korupcija, gambiausių valstybės tarnautojų perėjimas į privatų sektorių.

Šiuo įstatymu pasirinkta mišrioji valstybės tarnybos sistema su dominuojančiais karjeros sistemos elementais ir plačiu valstybės tarnautojo supratimu. Siekta valstybės tarnybos santykius sureguliuoti vienu teisės aktu, suvienodinti teisinį reguliavimą. Apibrėžtos sąvokos, valstybės tarnybos pagrindiniai principai. Valstybės tarnautojai skirstomi į dvi grupes: viešojo administravimo (tarp jų statutinius) ir paslaugų. Viešojo administravimo valstybės tarnautojai skirstomi į karjeros, politinio (asmeninio) pasitikėjimo, įstaigų vadovus ir pakaitinius. Paslaugų valstybės tarnautojai skirstomi į įstaigų vadovus, viešųjų paslaugų (tarp jų statutinius) ir atliekančius ūkines ar technines funkcijas. *Taigi valstybės tarnyba buvo reglamentuojama labai plačiai.* Valstybės tarnautojais buvo ne tik turintys administracinius įgaliojimus, bet ir vykdančios ūkines technines ir paslaugų funkcijas. Visi, gaunantys darbo užmokestį iš valstybės biudžeto, buvo laikomi valstybės tarnautojais, atsižvelgiant į darbo (tarnybos) vietą, o ne į tam tikrų pareigų ar funkcijų atlikimą. Taip nuo siaurosios valstybės tarnybos sampratos pereita prie plačiosios.

Priėmus VTĮ, darbo įstatymai tapo subsidiariai taikomi tuo atveju, kai VTĮ tam tikrų santykių nereglamentuoja. Įstatyme buvo specialus straipsnis, reglamentuojantis kiek valstybės tarnybos santykiams taikomi darbo įstatymai. Jame numatyta, kad su viešojo administravimo valstybės tarnautojais darbo sutartys nesudaromos, o darbo įstatymai bei kiti teisės aktai, reglamentuojantys darbo santykius bei socialines garantijas, galioja tiek, kiek neprieštarauja šiam įstatymui, kitiems jų statusą reglamentuojantiems įstatymams ar statutams. Paslaugų valstybės tarnautojams taikomi darbo įstatymai, išskyrus tam tikras nuostatas, nurodytas įstatyme, atskiruose įstatymuose ar statutuose.

---

¹¹ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // *Valstybės žinios*, 1999, Nr. VIII-1316. (negalioja nuo 2002 07 01)

1999 m. VTĮ įgyvendinti numatytas ilgas pereinamasis laikotarpis – 2 metai, per kuriuos turėjo būti pakeisti kiti įstatymai, parengta daug poįstatyminių teisės aktų. VTĮ nuostatos buvo labai detalios, daug jų buvo visiškai naujų, perkeltų iš kitas tradicijas turinčių valstybių. Praktinis įgyvendinimas buvo komplikuoatas, įstatymas turėjo labai daug vidinių prieštaravimų, nesuderinamumą su kitais įstatymais. Vientisas ir nuoseklus valstybės tarnybos santykių reguliavimas nebuvo užtikrintas, todėl vėl prireikė keisti teisinį reguliavimą.

2002 m. priimta nauja VTĮ¹² redakcija. Valstybės tarnybą ėmė reglamentuoti daug Vyriausybės nutarimų, tad įstatymas sutrumpėjo. Vėl pereita prie *siaurosios valstybės tarnybos sampratos*, valstybės tarnautoju laikomas asmuo, einantis pareigas valstybės tarnyboje ir atliekantis viešojo administravimo veiklą. *Valstybės tarnautojais laikomi tik turintys administracinius įgaliojimus – galintys duoti privalomus nurodymus pavaldiems subjektams.*

Vyriausybei per trumpą laiką pavyko išleisti VTĮ įgyvendinančius poįstatyminius aktus, taip pat ir dėl valstybės tarnybos tvarkymo funkcijas atliekančios įstaigos – Valstybės tarnybos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau darbe – VTD), kuriam pavesta vykdyti valstybės tarnybos tvarkymo funkciją. Anksčiau tai priklausė Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerijoms. Pagrindiniai VTD uždaviniai – dalyvauti kuriant profesionalią ir veiksmingą valstybės tarnybą, užtikrinti VTĮ ir su juo susijusių teisės aktų įgyvendinimą, funkcijos - kontroliuoti kaip laikomasi valstybės tarnybos, kitų šios srities įstatymų, tvarkyti valstybės tarnautojų registrą, teikti informaciją valstybės ir savivaldybės institucijoms valstybės tarnybos klausimais.

2003 m. neteko galios iki tol darbo santykius reglamentavęs DSĮ ir *įsigaliojo DK¹³*. Taip pat 2002–2003 metais baigta kurti dabartinė teisinė bazė, sustiprinusi esminių teisės principų taikymą valstybės tarnyboje, jos politinį neutralumą ir skaidrumą. Tačiau valstybės tarnybos reformos vykdymas tęsiamas.

2003 m. VTĮ pakeitimais¹⁴ (įvesta darbdavio sąvoka, 5(1) straipsnyje reglamentuotas kolektyvinių sutarčių sudarymas) valstybės tarnybos teisiniai santykiai

¹² Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // *Valstybės žinios*, 2002, Nr. VIII-1316. (nauja redakcija) (su pakeitimais ir papildymais).

¹³ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // *Valstybės žinios*, 2002, Nr. IX-926. (su pakeitimais ir papildymais).

¹⁴ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 2, 7, 16, 17, 19, 39, 41, 42, 43, 44, 46 straipsnių pakeitimo bei papildymo ir įstatymo papildymo 5(1) straipsniu įstatymas // *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 101-4534.

ima panašėti į darbo teisinius santykius. 2006 m. sausio 12 d. įsigaliojo beveik pusės įstatymo straipsnių pakeitimai.¹⁵ *Į VTĮ perkeltos kai kurios normos iš DK*, pavyzdžiui, dėl atostogų rūšių ir suteikimo tvarkos, galimybės valstybės tarnautojo prašymu už darbą poilsio ar švenčių dieną, jei jis nenumatytas pagal grafiką, vietoje nustatytos priemokos, suteikti per mėnesį kitą mokamą poilsio dieną arba ją pridėti prie kasmetinių atostogų, nustatyta, kad valstybės tarnautojui, vienam auginančiam vaiką iki 14 metų arba neįgalų vaiką iki 18 metų, taip pat neįgaliam, suteikiamos 35 kalendorinių dienų kasmetinės minimalios atostogos. 2006 m. birželio 28 d. įsigaliojusiais pakeitimais¹⁶ VTĮ numatyta, jog valstybės tarnautojai taip pat turi teisę į DK nustatytas nėštumo ir gimdymo atostogas, tėvystės atostogas, atostogas vaikui prižiūrėti, iki jam sueis treji metai, ir mokymosi atostogas. Taip buvo nustatyta kokios DK reglamentuojamos atostogos gali būti taikomos valstybės tarnautojams. Taigi matyti valstybės tarnybos teisinių santykių panašėjimo į darbo teisinius santykius tendencija, kai kuriais aspektais šie teisiniai santykiai sutampa. Teisinėje literatūroje¹⁷ taip pat pažymėta, jog *teisės normos, reglamentuojančios valstybės tarnautojų darbo santykius ir socialines garantijas, turi tendenciją atsiskirti nuo darbo teisės*. Taip mažėja darbo ir socialines garantijas reglamentuojančių įstatymų taikymas valstybės tarnybos teisiniuose santykiuose.

2.2. VTĮ 5 STRAIPSNIO TAIKYMO PROBLEMOS

Valstybės tarnybą reglamentuojančių įstatymų reguliavimo sritis yra siauresnė nei darbo įstatymų, todėl dalis valstybės tarnautojų tarnybos santykių, nereguliuojamų specialiaisiais įstatymais, yra reglamentuojami bendraisiais darbo įstatymais. Minėta, jog kiek nereikalauja valstybės tarnybos specifiškumas, valstybės tarnautojų, kaip ir kitų darbuotojų, darbo teisiniai santykiai turėtų būti reguliuojami analogiškai, taigi, nepaisant nevieningo šių teisinių santykių reguliavimo, valstybės tarnybos santykiams irgi gali būti taikomos darbo teisės normos. DK yra blanketinių normų, numatančių galimybę kai kuriuos valstybės tarnybos klausimus reguliuoti kitaip nei darbo teisinius santykius (pavyzdžiui, DK 1 str. 2 d., 59 str. 3 d., 187 str. 1 d.). VTĮ taip pat yra blanketinių normų (pavyzdžiui, VTĮ 5 str., 16 str. 1 d. 5 p., 43 str.), kurios, atvirkščiai, teisinį reguliavimą nukreipia į darbo įstatymus.

¹⁵ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 2, 4, 6, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 27, 30, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 50 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo 16⁽¹⁾ ir 31⁽¹⁾ straipsniais įstatymas // *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 4-97.

¹⁶ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 17, 20, 35, 42 ir 43 straipsnių pakeitimo įstatymas // *Valstybės žinios*, 2006, Nr. X-673.

¹⁷ KASILIAUSKAS, Nerijus. Kolektyvinės sutartys valstybės tarnyboje. *Teisė: mokslo darbai*, 2005, Nr. 55. ISSN 1392-1274.

Pagal VTĮ 5 straipsnį, darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek nereglamentuoja VTĮ. Taigi DK normos taip pat taikomos tiek, kiek nereglamentuoja VTĮ. Negalima nubrėžti griežtos valstybės tarnautojų teisinių santykių reguliavimo DK ir VTĮ ribos. Dalis tarnybos santykių lieka už VTĮ reguliavimo ribų ir tada reikia taikyti darbo įstatymus. VTĮ 16 straipsnio 1 dalies 5 punkte nustatyta, kad valstybės tarnautojai turi teisę į VTĮ bei kitais teisės aktais nustatytas socialines ir kitas garantijas. VTĮ 43 straipsnis, reglamentuojantis kitas karjeros valstybės tarnautojų garantijas, leidžia kitiems įstatymams nustatyti ir kitas garantijas.

Šios minėtos sampratos (“darbo santykius reglamentuojantys įstatymai”, “socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai” bei “kitos garantijos”) ***apima labai platų reguliuojamų santykių ratą***, todėl praktikoje kyla problemų šias normas taikant.

Sunkumų beveik nekyla, kai, taikant darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojančius įstatymus, ***analogiškų santykių nereguliuoja VTĮ*** (tai būtų valstybinio socialinio draudimo, sveikatos draudimo, sveikatos ir saugos darbe teisinius santykius reguliuojantys įstatymai). Tačiau tai, kad tam tikrų normų nėra VTĮ, gali reikšti ir tai, kad įstatymų leidėjas sąmoningai neįtvirtino tam tikrų nuostatų, norėdamas nustatyti, kad jos tiesiog nėra taikomos valstybės tarnautojams. Tuo tarpu praktikoje kyla neaiškumų ir VTĮ nereglamentuotos normos, pavyzdžiui, išbandymo ir visiškos materialinės atsakomybės sutarties, aiškinamos skirtingai. Kartais teisinių santykių negalima sureguliuoti taip, kaip to reikalaujama pagal DK, pavyzdžiui, dėl to, kad su valstybės tarnautojais nesudaromos darbo sutartys.

LVAT kolegija yra pažymėjusi¹⁸, kad valstybės tarnautojo teisės atsistatydinti savo noru nustatymas VTĮ 44 straipsnio 1 dalies 1 punkte savaime negali būti laikomas ir jos reglamentavimu, nes reglamentavimo samprata apima ir teisės disponavimo bei įgyvendinimo taisykles. Tokiose taisyklėse turi būti nustatytos abiejų santykių šalių teisės ir pareigos vykdant tarnybinių santykių nutraukimo šiuo būdu procedūrą. VTĮ 44 straipsnio 3 dalyje nustatyta valstybės tarnautojo pareiga įspėti apie ketinimą atsistatydinti prieš 14 kalendorinių dienų. LVAT pažymėjo, jog ši įstatymo nuostata skirta užtikrinti tarnybos santykių, kartu ir viešojo administravimo santykių stabilumą, nes suteikia institucijai (kitai šių santykių šaliai) galimybę pasiruošti būsimajai situacijai. Tačiau tai

¹⁸ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. kovo 19 d. nutartis byloje *D. Ciganas v. Tauragės apskrities valstybinė mokesčių inspekcija*, Nr. A11-315-2004, kat.19.6.

negali būti panaudota prieš pareiškusį norą atsistatydinti tarnautoją, jis taip pat turi turėti laiko atitinkamai pasiruošti būsimajai situacijai, jo teisė atsistatydinti negali būti paversta jo pareiga nutraukti tarnybinius santykius. Kiekviena šių teisinių santykių šalis turi savo interesų, kurie turi būti atitinkamai apsaugoti teisės aktu. Šių interesų balansui užtikrinti skirtas *pareiškimo nutraukti teisinius santykius savo noru atšaukimo institutas*. LVAT pažymėjo, jog šis institutas nustatytas ne tik darbo santykius reglamentuojančiame DK, bet ir statutinius teisinius santykius reglamentuojančiuose teisės aktuose: Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatyme, Vidaus tarnybos statute. Taigi remiantis sisteminiu ir loginiu teisės normų aiškinimu, pareiškimo atsistatydinti savo noru atšaukimas yra valstybės tarnautojo statuso dalis, jis nėra reglamentuotas VTĮ, todėl taikytinas DK.

LVAT yra nurodęs¹⁹, jog nors reikalavimas dėl *negauto darbo užmokesčio priteisimo* kilęs iš valstybės tarnybos teisinių santykių, tačiau jo pobūdis iš esmės skiriasi nuo ginčų, susijusių su valstybės tarnautojo atliekamais viešojo administravimo veiksmais, ir nuo kitų tarnybinių ginčų. Europos Žmogaus Teisių Teismas yra nurodęs, kad ginčai, susiję su priėmimu į valstybės tarnybą, karjera ir tarnybos pasibaigimu, pagal bendrąjį principą nevertinami kaip civilinio pobūdžio teisių ir pareigų klausimas, tačiau priešingai yra, kai reikalavimai susiję su „ekonominėmis teisėmis“, tokiomis kaip darbo apmokėjimas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra nurodęs, kad asmeniui, kuris atliko pavestą darbą, pagal Konstituciją atsiranda teisė reikalauti, kad jam būtų sumokėtas visas pagal teisės aktus priklausantis darbo užmokestis, kad jis būtų sumokėtas laiku. Šių ginčų specifiškumas (nesiekama pripažinti neteisėtu tam tikro administracinio akto, veiksmo ar neveikimo, reikalavimo dalykas yra konkrečių piniginių sumų priteisimas) sąlygoja, kad jiems nagrinėti gali būti taikomos kitos teisės normos nei likusiems tarnybiniams ginčams. ABTĮ ir VTĮ nereglamentuojamas terminas, per kurį turi būti pareiškiamas reikalavimas dėl negauto darbo užmokesčio priteisimo. DK 27 str. 2 d. nustatytas bendrasis trejų metų ieškinio senaties terminas DK reglamentuojamiems santykiams, jeigu atskiriems reikalavimams DK ar kiti įstatymai nenustato trumpesnių ieškinio senaties terminų. Taigi LVAT konstatavo, jog *termino, per kurį valstybės tarnautojas gali kreiptis į teismą, reikalaudamas priteisti neišmokėtą darbo užmokestį, apskaičiavimui*, remiantis VTĮ 5 str., turi būti *taikomas DK 27 str. 2 d. nustatytas trejų*

---

¹⁹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gruodžio 21 d. nutartis byloje L. Š. v. Kauno rajono policijos komisariatas, Nr. A1-638/2005, kat. 16.5.

metų senaties terminas. Tokio termino taikymą patvirtina ir kita LVAT praktika²⁰. Taip pat bylos kontekste pažymėta, kad valstybės tarnautojui realiai negavus pagal VTĮ priklausančio darbo užmokesčio, atsiranda pagrindas ginti savo pažeistas teises ir teisėtus interesus teisme, o vidaus administracinio akto, kuriuo nutarta mokėti ne visą priklausantį darbo užmokestį, nenuginčijimas neužkerta kelio reikalauti paties negauto darbo užmokesčio priteisimo.

Kai teisiniai santykiai *reguliuojami ir VTĮ*, praktikoje susiduriama su ta problema, kad valstybės tarnautojams ir darbuotojams dažnai, esant tapatiems pagrindams, nustatomos skirtingos taisyklės.

LVAT 2002 m. gruodžio 4 d. konsultacijoje²¹ pasisakė, kad valstybės tarnyboje veikiančios profesinės sąjungos gali naudotis tik VTĮ aptartomis profesinių sąjungų teisėmis. Tokia pozicija teisinėje literatūroje²² buvo kritikuota, nes VTĮ nereglementuoja tokių profesinių sąjungų veiklos aspektų, vadovaujantis tokia pozicija valstybės tarnyboje veikiančios profesinės sąjungos turėtų mažiau teisių, tai prieštarautų ir tarptautiniams Lietuvos Respublikos įsipareigojimams.

VTĮ 5 straipsniu dažnai vadovaujamasi ir *sprendžiant dėl darbo įstatymų taikymo ribų VTĮ 4 straipsnyje nurodytų asmenų grupių atžvilgiu*. Tačiau svarbu ir tai, jog VTĮ 4 straipsniu įtvirtintos VTĮ taikymo, kartu ir VTĮ 5 straipsnio, ribotas taikymas arba netaikymas nurodytoms asmenų grupėms.

Pavyzdžiui, vienoje byloje²³ LVAT yra nurodęs, jog vidaus tarnybos statusas neapibrėžia, kas laikoma darbu nakties metu ir kokio dydžio priemokos už jį turi būti mokamos. Pagal VTĮ 4 str. 2 d., statutiniams valstybės tarnautojams šio įstatymo nuostatos taikomos tiek, kiek jų statuso nereglementuoja statutai, išskyrus VTĮ nustatytą darbo apmokėjimo tvarką. Kadangi VTĮ minėto reglamentavimo taip pat nėra, remiantis VTĮ 5 straipsniu, *nustatant, kas yra darbas nakties metu ir kaip už jį privalu apmokėti*, turi būti vadovaujamasi DK nuostatomis. Todėl priemokos (ne mažiau kaip pusantro

²⁰ Pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. vasario 1 d. nutartis byloje *R. Bimba v. Utenos rajono policijos komisariatas*, Nr. P8 – 27/2006, kat. 66.13.; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gruodžio 21 d. nutartis byloje *L. Š. v. Kauno rajono policijos komisariatas*, Nr. A1-638/2005.; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. vasario 22 d. nutartis byloje *V. G. v. Plungės rajono policijos komisariatas*, Nr. P14-73/2007, kat. 66.13.

²¹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gruodžio 4 d. konsultacija Nr. 23.2-K.

²² KASILIAUSKAS, Nerijus. Kolektyvinės sutartys valstybės tarnyboje. *Teisė: mokslo darbai*, 2005, Nr. 55. ISSN 1392-1274.

²³ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gruodžio 2 d. nutartis byloje *S. D. v. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Vilniaus miesto priešgaisrinę gelbėjimo tarnybą*, Nr. A2-1762/2005, kat. 16.7.

darbuotojui nustatyto valandinio atlyginimo (mėnesinės algos)) turi būti mokamos už visą darbo laiką, tenkantį nakties laikui, tai yra už darbo laiką nuo 22 iki 6 valandos, nepriklausomai nuo to, kokias konkrečias funkcijas pareigūnas šiuo laiku atliko.

VTD, VTĮ komentaro autoriai, teismai laikosi nuomonės, jog darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisės aktai valstybės tarnautojams *taikytini subsidiariai*. Jie negali būti taikomi kaip alternatyva VTĮ (pvz, negali nustatyti papildomų atleidimo iš valstybės tarnybos pagrindų). Tačiau, kad būtų galima nustatyti kiek konkreti VTĮ norma reglamentuoja darbo santykius ar socialines garantijas ir kiek darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojančių įstatymų normos taikytinos valstybės tarnautojams, svarbiau ne subsidiarumo taisyklė, o konkrečių VTĮ ir kitų analogiškus santykius reglamentuojančių įstatymų normų turinio analizė. Kita vertus, vertinant konkrečios DK normos turinį, galima rasti argumentų ir dėl jos taikymo, ir dėl netaikymo valstybės tarnautojams.

Toks teisinis reguliavimas sukelia daug neiškumų ir netikrumo, todėl būtų tikslinga VTĮ 5 straipsnyje detalizuoti DK bei darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojančių įstatymų taikymą. VTĮ 5 straipsnį būtų galima pakeisti, išdėstant jį taip:

„5 straipsnis. Darbo santykius reglamentuojančių įstatymų taikymas valstybės tarnautojams.

1. Darbo kodekso VIII (nacionalinė, šakos ir teritorinė kolektyvinė sutartis), IX (įmonės kolektyvinė sutartis), XIII (darbo laikas), XIV (poilsio laikas), XV (darbo užmokestis), XVIII (darbuotojų sauga ir sveikata) skyrių nuostatos valstybės tarnautojams taikomos tiek, kiek šiuose skyriuose reglamentuotų santykių nereguliuoja šis įstatymas.

2. Darbo kodekso XI (įdarbinimas), XII (darbo sutartis), XVI (darbo drausmė), XVII (materialinė atsakomybė), XIX (darbo ginčai) skyrių nuostatos valstybės tarnautojams netaikomos. Priėmimą į valstybės tarnautojų pareigas, tarnybą, valstybės tarnautojų tarnybinės veiklos vertinimą, karjerą, drausminę ir materialinę atsakomybę, atleidimą iš pareigų reglamentuoja šis įstatymas.

3. Kiti darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai bei kiti teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek jų statuso ir socialinių garantijų nereglamentuoja šis įstatymas.”

3. INDIVIDUALŪS TEISINIAI SANTYKIAI DARBO TEISĖJE IR VALSTYBĖS TARNYBOJE

3.1. TEISINIŲ SANTYKIŲ ATSIKIDIMAS

Paprastai teisiniai darbo santykiai atsiranda iš juridinio fakto, vadinamo *darbo sutartimi*, kuri yra dviejų šalių *susitarimas* dėl darbo funkcijų, darbo vietos, apmokėjimo ir kitų darbo sąlygų. Tuo pasireiškia darbo savanoriškumo principas darbo teisėje.

Tuo tarpu valstybės tarnautojai priimami į tarnybą tam tikros įgaliotos institucijos ar asmens sprendimu, vadovaujantis valstybės tarnybos įstatymais. Valdžios atstovo sprendimas priimti asmenį į valstybės tarnautojo pareigas turi atitikti teisės normas, nustatančias tarnautojų priėmimo į pareigas procedūrą, o stojantieji į valstybės tarnybą turi atitikti specialius reikalavimus. *Valstybės tarnyboje susitarimo nėra* - šalys nesitaria dėl darbo vietos, funkcijų, apmokėjimo ir kitų darbo sąlygų - visa tai yra nustatyta norminių aktų arba numatyta iš anksto žinomuose ir įgaliotų subjektų tvirtinamuose pareigybių aprašymuose ir sąrašuose. Taigi *su valstybės tarnautojais darbo sutartys nesudaromos, į pareigas jie priimami teisės aktų reglamentuota tvarka, jei atitinka nustatytus reikalavimus*.

Karjeros valstybės tarnautojai priimami į pareigas neterminuotam laikui ir turi galimybę VTĮ nustatyta tvarka įgyvendinti teisę į karjerą. Politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojai priimami į pareigas juos priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės institucijos įgaliojimų laikui arba kituose įstatymuose nustatytam laikui. Įstaigų vadovai yra valstybės tarnautojai, kurie priimami vadovauti valstybės ar savivaldybės institucijai ar įstaigai. Pakaitiniai valstybės tarnautojai priimami į karjeros valstybės tarnautojų pareigas ar pakeičiantys laikinai negalinčius eiti pareigų karjeros arba politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojus tol, kol į pareigas bus priimtas karjeros valstybės tarnautojas arba grįš laikinai negalėjęs eiti pareigų valstybės tarnautojas. Statutiniai valstybės tarnautojai yra valstybės tarnautojai, kurių tarnybą reglamentuoja statutai arba Diplomatines tarnybos įstatymas, nustatantys specialias su tarnybos ypatumais susijusias sąlygas ir (ar) turintys viešojo administravimo įgaliojimus jiems nepavaldžių asmenų atžvilgiu.

Valstybės tarnyba – tai profesinė veikla, kurią atlieka valstybės ar savivaldybės institucijos darbuotojas, t. y. darbinė veikla. Taigi teisė lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos

Respublikos valstybinę tarnybą, susijusi su kiekvieno žmogaus teise laisvai pasirinkti darbą. Tai sietina ir su konstituciniu asmenų lygiateisiškumo principu. Piliečiai, siekiantys būti priimti į valstybės tarnybą, negali būti diskriminuojami arba jiems negali būti teikiama privilegijų konstituciškai nepateisinamais pagrindais. Konstitucinis lygių sąlygų stojant į valstybės tarnybą imperatyvas suponuoja stojančiųjų konkurenciją, objektyvų, nešališką vertinimą ir atranką. Konstitucinė valstybės tarnybos paskirtis, ypatingi uždaviniai lemia, kad piliečiui, stojančiam į valstybės tarnybą, gali ir turi būti keliami tam tikri bendrieji reikalavimai - stojimo į valstybės tarnybą bendrosios sąlygos, kurių neatitinkantis asmuo negalės tapti valstybės tarnautoju. Šie reikalavimai turi būti aiškūs ir bendri visiems siekiantiems atitinkamų pareigų valstybės tarnyboje, stojančiajam į valstybės tarnybą jie turi būti žinomi iš anksto, įstatymu. Iš bendrųjų reikalavimų paminėtini: lojalumas Lietuvos valstybei ir jos konstitucinei santvarkai, Konstitucijos ir teisės sistemos pagrindų išmanymas, geras valstybinės kalbos mokėjimas, konflikto tarp siekiamų pareigų ir privačių interesų nebuvimas ir kt. Gali būti nustatyti bendri reikalavimai, susiję su asmeninėmis savybėmis, reputacija, išsilavinimu ir kt., konstituciškai pagrįstos bendrosios sąlygos, dėl kurių asmeniui neleidžiama stoti į valstybės tarnybą. Valstybės tarnybai keliami profesionalumo, kvalifikuotumo reikalavimai sąlygoja ir reikalavimus stojantiems į valstybės tarnybą. Valstybės tarnybos santykiai gali ir turi būti reguliuojami diferencijuotai, atsižvelgiant į valstybės (savivaldybių) institucijų bei jų vykdomų funkcijų ypatumus, šių institucijų vietą visų valstybės institucijų sistemoje, jų kompetenciją, atitinkamiems valstybės tarnautojams būtinas profesines savybes, kitus svarbius veiksnius. Todėl teisės aktais gali būti nustatyti specialūs reikalavimai asmenims, siekiantiems tam tikrų pareigų valstybės tarnyboje. Šios specialiosios sąlygos gali būti diferencijuojamos pagal atitinkamų pareigų valstybės tarnyboje turinį. Jas nustatant turi būti paisoma Konstitucijos, jos turi būti aiškios ir bendros visiems, siekiantiems atitinkamų pareigų valstybės tarnyboje, žinomos iš anksto. Iš tokių specialiųjų sąlygų paminėtini profesinės kompetencijos, patirties, kalbų mokėjimo ir specialių žinių ar įgūdžių ir panašūs reikalavimai, taip pat reikalavimai, susiję su stojančiojo reputacija, asmeninėmis savybėmis ir kt. Gali būti nustatomos labai įvairios specialiosios sąlygos, pavyzdžiui, susijusios su asmens sveikata, fizinėmis galimybėmis, ryšiais su kitais asmenimis ir kt. Tačiau specialieji reikalavimai turi būti konstituciškai pateisinami.²⁴

---

²⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams. // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 181-6708.

Taigi valstybės tarnybos teisiniai santykiai tvarkomi pavaldumo, o darbo teisiniai santykiai – sutartiniais pagrindais. Darbuotojas gali reikalauti išankstinių sąlygų, susijusių su darbo pobūdžiu, sąlygomis, apmokėjimu ir pan., o valstybės tarnautojams šios sąlygos nustatomos iš anksto, patvirtinant atitinkamą pareigybę. Pavyzdžiui, darbo sutartimi darbdavys ir darbuotojas gali susitarti dėl darbo užmokesčio dydžio, tuo tarpu valstybės tarnautojams jis yra iš anksto nustatytas ir priklauso nuo pareigybės kategorijos. VTĮ komentaro autorių nuomone valstybės tarnyboje personalo ir administracijos tarpusavio santykių reguliatoriumi negali būti darbo sutartys, kuriomis nustatomos sutartį pasirašiusių šalių teisės ir pareigos, nes tokiu būdu užtikrinamas beasmeniškumas – viena iš viešojo administravimo personalo kvalifikacijos sąlygų. Be to, viešojo administravimo kokybės garantu laikoma pati karjeros sistema, o ne konkrečių valstybės tarnautojų kvalifikacija ir gebėjimai.

3.2. DARBO TEISINIŲ SANTYKIŲ IR VALSTYBĖS TARNYBOS TEISINIŲ SANTYKIŲ ŠALYS

3.2.1. DARBDAVYS

Vienas teisinių santykių subjektas yra darbdavys.

Pagal DK 16 straipsnį, darbdaviu gali būti darbinį teisumą ir veiksnumą turinti įmonė, įstaiga, organizacija, kita organizacinė struktūra, nepriklausomai nuo jos nuosavybės formos, teisinės formos, rūšies bei veiklos pobūdžio, taip pat fizinis asmuo, kurio teisumą ir veiksnumą reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas²⁵.

Pagal VTĮ 2 straipsnio 14 dalį, darbdaviu gali būti valstybės ar savivaldybės institucija ar įstaiga. Pagal VTĮ tai atstovaujamosios, valstybės vadovo, vykdomosios, teisminės valdžios, teisėsaugos, audita, kontrolę (priežiūrą) atliekančios ir kitos valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, kurios finansuojamos iš valstybės ar savivaldybių biudžetų bei valstybės pinigų fondų ir kurioms įstatymai suteikia viešojo administravimo įgaliojimus. Teoriškai valstybės tarnybos teisiniuose santykiuose darbdaviu galima laikyti valstybę, nes valstybės tarnautojas pirmiausia tarnauja valstybei, o ne konkrečiai institucijai ar įstaigai. Ištikimybės ryšiais jis susijęs su valstybe, atlyginimą gauna iš valstybės biudžeto, nors ir paskirstyto per atitinkamą institucijų ar įstaigų biudžetus. Tačiau valstybė tiesiogiai teisiniuose darbo santykiuose, kaip vienas iš jų subjektų,

---

²⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // *Valstybės žinios*, 2000, Nr. VIII-1864. (su pakeitimais ir papildymais).

nedalyvauja ir darbdaviu ją galima laikyti tik bendriausiu požiūriu. Atsakovas arba ieškovas bylose, kylančiose iš tarnybos santykių, yra ne asmenį į pareigas priėmęs asmuo, ne valstybė, o institucija ar įstaiga, kurioje valstybės tarnautojas dirba.

VTĮ iki papildymo²⁶ 2003 m. darbdavio sąvokos nebuvo. Juo buvo laikomas valstybės tarnautoją į pareigas priėmęs asmuo, kolegiali valstybės ar savivaldybės institucija bei valstybės politikas. Tačiau valstybės tarnautoją į pareigas priimantis asmuo veikia įstaigos ar institucijos vardu, jis yra jos įgaliotas ir kartais net nėra tos institucijos ar įstaigos vadovas. Jis veikia kaip atstovas, kuris sudarinėja sandorius atstovaujamojo vardu, tačiau teisės ir pareigos atsiranda ne jam, o pačiai įstaigai. Ginčo šalių apibrėžtumo problema neišvengiamai būtų kilusi esant ginčui tarp valstybės ar savivaldybės įstaigos ir politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojo. Nuostata, kad politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojas priimamas valstybės politiko ar kolegialios institucijos pasirinkimu, nusako tik pareigų užėmimo būdą, bet ne tarnautojo ir įstaigos tarpusavio santykį. Pagal VTĮ 12 straipsnį, į politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojo pareigas priimama ne ilgesniam kaip asmenį į pareigas priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės institucijos įgaliojimų laikui. Taigi politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautoją pasirenka ir priima valstybės politikas, todėl neaiškus jo ir įstaigos tarpusavio santykis.

VTĮ komentaro autorių nuomone, reglamentavus VTĮ kitokią nei DK darbdavio sąvoką, buvo įsiterpta į DK reguliavimo sritį. Atsižvelgiant į tai, kad skiriasi reguliavimo objektas, ši sąvoka yra pakankama VTĮ, tačiau negali būti laikoma alternatyvia ir, iškilus normų konkurencijai ar kolizijai, turėtų būti taikoma DK esanti darbdavio sąvoka. Tačiau, kita vertus, toks reglamentavimas yra pagrįstas. *Darbo teisiniuose santykiuose darbdaviu gali būti tiek viešieji, tiek privatūs juridiniai asmenys, taip pat ir fiziniai asmenys. Tuo tarpu valstybės tarnybos teisiniuose santykiuose darbdaviu gali būti tik viešieji juridiniai asmenys.*

---

²⁶ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 2, 7, 16, 17, 19, 39, 41, 42, 43, 44, 46 straipsnių pakeitimo bei papildymo ir įstatymo papildymo 5(1) straipsniu įstatymas // *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 101-4534.

3.2.2. DARBUOTOJAS. VALSTYBĖS TARNAUTOJAS

3.2.2.1. SAŲOKA

Kitas teisinių santykių subjektas, atsižvelgiant į atliekamą *darbo funkciją*, vadinamas darbuotoju ar tarnautoju. Pagal DK 15 straipsnį, darbuotojas yra fizinis asmuo, turintis darbinį teisnumą ir veiksnumą, už atlyginimą dirbantis pagal darbo sutartį. Pagal VTĮ 2 straipsnio 2 dalį, valstybės tarnautojas yra fizinis asmuo, atliekantis *viešojo administravimo* veiklą.

VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO VEIKLA

Valstybės tarnautojas *vykdo viešojo administravimo veiklą*, jis yra viešojo valdymo funkcijų įgyvendintojas. Viešąsias paslaugas teikiantys asmenys nepriskirtini valstybės tarnautojų kategorijai. Viešojo administravimo įstatymas²⁷ (toliau – VAI) viešąjį administravimą apibrėžia kaip vykdomąją veiklą teisės aktams ir sprendimams įgyvendinti, viešosioms paslaugoms administruoti. Tokia samprata nėra pakankamai aiški, norint atriboti viešojo administravimo veiklą nuo kitos veiklos, be to, ir teismų praktikoje „įstatymų vykdymas“ suprantamas plačiąja prasme. VTĮ bandyta detaliau atskleisti vykdomosios veiklos turinį, nustatant tokios veiklos rūšis. Pagal VTĮ, tai yra veikla valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje:

- įgyvendinant tam tikros valstybės valdymo srities politiką;
- užtikrinant jos įgyvendinimo koordinavimą;
- koordinuojant tam tikros valstybės valdymo srities įstaigų veiklą;
- valdant, paskirstant finansinius išteklius, kontroliuojant jų panaudojimą;
- atliekant audita;
- priimant ir įgyvendinant teisės aktus, sprendimus viešojo administravimo srityje;
- rengiant, koordinuojant teisės aktų, sutarčių ar programų projektus, teikiant dėl jų išvadas;
- valdant personalą;
- turint viešojo administravimo įgaliojimus nepavaldžių asmenų atžvilgiu.

Kaip jau minėta, Valdininkų įstatyme, galiojusiame iki 1999 m., kriterijumi, kuriuo remiantis buvo sprendžiama, ar asmuo priskirtinas valstybės tarnautojų kategorijai,

---

²⁷ Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas // *Valstybės žinios*, 1999, Nr. VIII-1234. (nauja redakcija) (su pakeitimais ir papildymais).

buvo tik darbo užmokesčio mokėjimo šaltinis. Tačiau jį pakeitusiame VTĮ numatoma, kad darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis ir gaunantiems darbo užmokestį iš valstybės ir savivaldybių biudžetų ir valstybės pinigų fondų, VTĮ netaikomas. ***Taigi vienintelis kriterijus, atskiriantis valstybės tarnybą nuo darbo sutartinių santykių, turėtų būti tarnautojo atliekamų funkcijų turinys, t.y., ar jis vykdo viešojo administravimo veiklą. Darbo užmokesčio mokėjimo šaltinis negali būti skiriamuoju kriterijumi.*** VTĮ komentaro autoriai²⁸ taip pat laikosi šios pozicijos, pažymint, kad viešojo administravimo veiklą atliekantis asmuo laikomas valstybės tarnautoju, o jos neatliekantis - darbuotoju, dirbančiu pagal darbo sutartį²⁹. Kita vertus, kartais sunku vienareikšmiškai nuspręsti, ar valstybės tarnautojas vykdo viešojo administravimo veiklą. Dažnai tam tikrai pareigybei priskiriamos kelios funkcijos ir kai kurios iš jų gali turėti ir viešųjų paslaugų požymių. ***VTĮ neapibrėžia kokią dalį valstybės tarnautojo atliekamų funkcijų turi sudaryti viešojo administravimo veikla, kad tokios pareigos būtų priskirtos valstybės tarnybai.***

Šiuo klausimu ir toliau darbe pateiksiu praktinių pavyzdžių iš Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos Paslaugų mokesčių mokėtojams departamento Mokesčių informacijos centro (toliau – MIC) veiklos. Pagrindinė MIC funkcija – informacijos mokesčių klausimais teikimas telefonu. MIC vidaus darbo tvarką bei personalo veiklos organizavimą reglamentuojančiame veiklos vadove³⁰ numatytos antro lygio konsultantų, laikomų valstybės tarnautojais, funkcijos: rengti metodinius nurodymus, taisykles, instrukcijas ir kitą medžiagą dėl konsultavimo procesų ir procedūrų; atsakinėti į sudėtingesnius ar pirmo lygio konsultantų nukreiptus klausimus; teikti pastabas informacijos sistemintojams dėl konsultacinės medžiagos patikslinimo ar papildymo; rengti konsultantams žinių įvertinimo testus; užtikrinti, kad konsultacijos atitiktų nustatytus kokybės kriterijus; teikti ataskaitas, suvestines bei kitą reikiamą informaciją apie savo bei pirmo lygio konsultantų darbą; teikti išvadas, pasiūlymus, pastabas savo vadovui dėl konsultacijų metodikos; analizuoti ataskaitas bei rodiklius, susijusius su konsultavimu, apibendrinti jas, teikti pasiūlymus dėl mokesčių mokėtojų švietimo ir konsultavimo tobulinimo; teikti pasiūlymus dėl konsultantų darbo

²⁸ BUDBERGYTĖ, Rasa; ŠAKOČIUS, Alvydas; ir ŽILINSKAS, Dainius. *Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos viešojo administravimo institutas, 2004. ISBN 9955-9695-0-4.

²⁹ Pavyzdžiui, teisinėje literatūroje pateiktas pavyzdys, jog Draudimo priežiūros komisijai, išlaikomai ne iš valstybės biudžeto lėšų, priskirtinos funkcijos yra viešojo administravimo veikla, todėl joje tarnaujantys asmenys turi valstybės tarnautojų statusą. (POVILAITIENĖ, Ieva. Valstybės tarnyba: kai kurios atskyrimo nuo darbo teisinių santykių ir darbo įstatymų taikymo ribų nustatymo problemos Lietuvoje. *Teisė*: mokslo darbai, 2004, Nr. 53. ISSN 1392-1274).

³⁰ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos paslaugų mokesčių mokėtojams departamento mokesčių informacijos skyriaus veiklos vadovas. Patvirtintas valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2006 m. kovo 27 d. įsakymu.

kokybės gerinimo, nustatyti mokymosi poreikius, rengti mokymus ir mokymo medžiagą ir kt. Tačiau praktikoje didžiausią atliekamų darbo funkcijų dalį sudaro atsakinėjimas į sudėtingesnius pirmo lygio konsultantų nukreiptus klausimus. Tokia veikla nėra viešojo administravimo veikla ir tokias funkcijas atliekantis asmuo šia prasme turėtų būti laikomas darbuotoju, dirbančiu pagal darbo sutartį, o ne valstybės tarnautoju. Tačiau veiklos vadove reglamentuotos ir kitos funkcijos, kurios priklauso antro lygio konsultantų kompetencijai, kurias galima priskirti prie VTĮ reglamentuoto viešojo administravimo veiklos apibrėžimo, kuriame numatytas teisės aktų, sutarčių ar programų projektų rengimas, išvadų dėl jų teikimas. Tokiu būdu *darbuotojas praktiškai gali būti priskirtas valstybės tarnautojų kategorijai, nes VTĮ nėra reglamentuota kokią atliekamų funkcijų dalį turi sudaryti viešojo administravimo veikla, ar ši veikla turi būti pagrindinė jo vykdoma veikla, taip pat ar asmuo gali būti laikomas valstybės tarnautoju, jei pagrindinė jo vykdoma veikla yra viešųjų paslaugų teikimas.*

Viešojo administravimo funkcijų atlikimas taip pat ne visada gali būti absoliučiu kriterijumi, sprendžiant, ar susiklosto valstybės tarnybos santykiai. Pagal VAĮ 3 straipsnio 13 dalį, viešojo administravimo subjektais laikytinos ir viešosios įstaigos bei nevyriausybinės organizacijos, kurioms įstatymų nustatyta tvarka suteikti viešojo administravimo įgaliojimai. Tačiau pagal VTĮ 4 straipsnio 5 dalies 6 punktą, viešųjų įstaigų darbuotojams VTĮ netaikomas. Taigi į tokią įstaigą ar organizaciją priimti asmenys, net jeigu jų veikla tiesiogiai susijusi su viešojo administravimo įgaliojimų įgyvendinimu, negali būti laikomi valstybės tarnautojais. Šioje situacijoje esminę reikšmę turi ne atliekamų funkcijų, o *juridinio asmens teisinės formos kriterijus*. VTĮ 4 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas sąrašas pareigybių, kuriose dirbantys asmenys nepatenka į VTĮ reguliavimo sritį.³¹

VIDAUS ADMINISTRAVIMO VEIKLA

Valstybės tarnautojo sąvoka neapima asmenų, valstybės ar savivaldybės institucijose ar įstaigose atliekančių ūkines ar technines funkcijas bei vykdančių vidaus administravimą. Pagal VTĮ 2 straipsnį, viešojo administravimo veikla apima tik funkcijas, susijusias su institucijų ir įstaigų viešojo administravimo įgaliojimų vykdymu. Taigi

³¹ Teisinėje literatūroje išsakyta nuomonė, jog būtų galima diskutuoti dėl tokio nepriskyrimo valstybės tarnautojams tikslingumo, atsižvelgiant į valstybės įmonėse, savivaldybių įmonėse ar viešosiose įstaigose dirbančių asmenų vykdomą veiklą, turinčią viešojo administravimo veiklos požymių. (POVILAITIENĖ, Ieva. Valstybės tarnyba: kai kurios atskyrimo nuo darbo teisinių santykių ir darbo įstatymų taikymo ribų nustatymo problemos Lietuvoje. *Teisė: mokslo darbai*, 2004, Nr. 53. ISSN 1392-1274.)

valstybės tarnautojais turi būti laikomi tie, kurių darbas turi įtakos institucijos veiklai pagal jos kompetenciją, - tie, kurie vykdo viešosios valdžios funkcijas. Todėl specifinis reguliavimas reikalingas ne visiems valstybės ar savivaldybės įstaigose dirbantiems asmenims. *Aptarnaujantis personalas, kurio darbas nėra susijęs su įstaigos viešojo administravimo įgaliojimų vykdymu, turėtų būti priskirtas prie asmenų, dirbančių pagal darbo sutartis, kategorijos.*

Praktikoje susiduriama su tam tikra problema - nors pagal VTĮ valstybės tarnautojais gali būti laikomi tik atliekantys viešojo administravimo funkcijas, praktiškai valstybės tarnyboje dirba ir atliekantys vidaus administravimo funkcijas (dirbantys finansų, personalo skyriuose, nors jų darbas nėra viešojo administravimo veikla, dirba kaip valstybės tarnautojai). Tokia sąvoka VTĮ nėra apibrėžiama ir pagal VTĮ tokie asmenys neturi būti laikomi valstybės tarnautojais. Pavyzdžiui, MIC veiklos vadove numatytos pagrindinės informacijos sistemintojų, laikomų valstybės tarnautojais, funkcijos - sekti mokesčių teisės aktų pakeitimus ir rengti informaciją konsultacinei duomenų bazei. Tokios funkcijos nėra viešojo administravimo veikla ir jas atliekantys asmenys turėtų būti laikomi darbuotojais, dirbančiais pagal darbo sutartis, o ne valstybės tarnautojais.

VAĮ 3 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad vidaus administravimas yra administravimo veikla, kuria užtikrinamas valstybės ar vietos savivaldos konkrečios institucijos, įstaigos, tarnybos ar organizacijos savarankiškas funkcionavimas (struktūros tvarkymas, personalo valdymas, materialinių-finansinių išteklių valdymas ir naudojimas, raštvedybos tvarkymas), kad jos galėtų tinkamai vykdyti joms priskirtus viešojo administravimo ar kitos valstybinės veiklos uždavinius. Vidaus administravimas nėra viešasis administravimas ir vykdantys tokias funkcijas asmenys, remiantis VTĮ, neturėtų būti laikomi valstybės tarnautojais, nors faktiškai jie laikomi valstybės tarnautojais. VTĮ 32 straipsnis, nustatantis valstybės tarnautojo materialinę atsakomybę už žalą, padarytą atliekant vidaus administravimo veiklą, sukelia prieštaravimų. Jei vidaus administravimas nėra viešasis administravimas ir atliekantys vidaus administravimą asmenys nelaikomi valstybės tarnautojais, tai *neturėtų būti ir materialinės atsakomybės valstybės tarnautojui už vidaus administravimo veiklą.*³² Taigi šios nuostatos reikėtų atsisakyti ir valstybės tarnautojais laikyti tik tuos asmenis, kurie atlieka viešojo administravimo veiklą. *Vykdančios vidaus administravimo veiklą asmenys turėtų būti laikomi darbuotojais ir*

---

³² TIAŽKIJUS, Viktoras. *Darbo teisė: teorija ir praktika*. T.1. Vilnius: Justitia, 2005. ISBN 9986-61613-X.

dirbti pagal darbo sutartis. Tiek valstybiniame, tiek privačiame sektoriuje jų atliekamos funkcijos yra vienodos, todėl neturėtų būti skirtingai reglamentuotas jų teisinis statusas.

VALSTYBINIŲ INSTITUCIJŲ DARBUOTOJAI

Nėra reglamentuota, kokias funkcijas turi atlikti ir į kokias pareigas gali būti priimami valstybės ir savivaldybės viešojo administravimo įstaigose dirbantys pagal darbo sutartis ir gaunantys darbo užmokestį iš valstybės ir savivaldybių biudžetų ir valstybės pinigų fondų darbuotojai, kurių teisinius darbo santykius reguliuoja DK. Valstybės tarnautojais turėtų būti asmenys, vykdantys viešojo administravimo funkcijas, kuriems dėl jų išskirtinės valstybinės ir visuomeninės svarbos taikomas kitoks teisinis reguliavimas. Tačiau *įstatymai nenumato, kad tų pačių funkcijų negali atlikti pagal darbo sutartis dirbantys asmenys.* Valstybės tarnautojo apibrėžime taip pat *nenustatyta, kad visi, kurie atlieka viešojo administravimo funkcijas, yra valstybės tarnautojai.* Taigi galima situacija, kad pagal darbo sutartį priimtas darbuotojas, nors ir neturės valstybės tarnautojo statuso (papildomų reikalavimų ir papildomų garantijų), ir kurio teisiniai darbo santykiai bus reguliuojami DK, galės vykdyti viešojo administravimo veiklą darbo sutarties pagrindu. VTĮ šio požiūriu trūksta aiškumo, netikslus reguliavimas sudaro galimybes pačiai valstybės įstaigų administracijai, taikant įstatymą, nusistatyti normų turinį. Todėl būtų tikslinga papildyti valstybės tarnybos ir valstybės tarnautojo sąvokas apibrėžiančias teisės normas reikalavimu, kad viešojo administravimo funkcijas atliktų tik valstybės ar savivaldybės institucija ir įstaiga (tik valstybės tarnautojas), o ne privatus asmuo. Toks kriterijus išskiriamas daugelio Vakarų Europos šalių teisėje.

VTĮ numatyta, jog darbuotojams, dirbantiems valstybinėse institucijose, VTĮ netaikomas. Jų teisinius darbo santykius reguliuoja DK. Tačiau *praktiškai darbas valstybinėje institucijoje negali visiškai neįtakoti pagal darbo sutartį dirbančio darbuotojo teisinio statuso. Darbas valstybinėje institucijoje savaime sąlygoja tai, jog tokiems darbuotojams taikomi aukštesni kvalifikacijos, veiklos ir elgesio reikalavimai, skiriamas didesnis dėmesys jų teisių ir garantijų užtikrinimui, kvalifikacijos kėlimui.*

Pavyzdžiui, MIC veiklos vadove numatyta, jog konsultantams, dirbantiems pagal darbo sutartis, kaip ir valstybės tarnautojams, organizuojami mokymai (kvalifikacijos kėlimui, mokymuisi skiriama ne mažiau kaip 25 procentai darbo laiko). Jų darbas reguliariai vertinamas, pagal vertinimų rezultatus skiriami priedai. Veiklos vadove numatyta, jog darbuotojai savo darbe turi vadovautis pagarbos žmogui ir valstybei,

teisingumo ir nešališkumo, nesavanaudiškumo, dorovinio principingumo ir padarumo, atsakomybės, skaidrumo ir viešumo, pavyzdingumo, tarnavimo visuomenės interesams ir nepiktnaudžiavimo pareigomis, sąžiningumo principais, tarnauti žmonėms geranoriškai ir pakančiai, neatsižvelgiant į jų asmenines savybes, turtinę ar visuomeninę padėtį. Šie veiklos principai atitinka VTĮ 3 straipsnio 2 dalyje numatytus svarbiausius valstybės tarnautojų veiklos etikos principus: pagarbos žmogui ir valstybei, teisingumo, nesavanaudiškumo, padarumo, nešališkumo, atsakomybės, viešumo, pavyzdingumo.

Kitu pavyzdžiu gali būti Lietuvos Respublikos muitinės pareigūnų etikos kodeksas³³, reglamentuojantis muitinės pareigūnų tarnybinės etikos principus, kurio vienas iš tikslų - užtikrinti VTĮ 3 straipsnyje nustatytą valstybės tarnautojų veiklos svarbiausių etikos principų įgyvendinimą. VTĮ yra vienas iš įstatymų, kuriais vadovaujantis parengtas šis Kodeksas. Jo nuostatos (išskyrus elgesio reikalavimus, kurie pagal atliekamų funkcijų pobūdį gali būti keliami tik pareigūnams), kaip numatyta pačiame Kodekse, taikomos ir muitinės įstaigų valstybės tarnautojams bei darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis. Kiekvienas pareigūnas, valstybės tarnautojas ir darbuotojas, dirbantis pagal darbo sutartį, privalo raštu įsipareigoti laikytis Kodekso reikalavimų bei vadovautis jo nuostatomis.

Taigi nors VTĮ numatyta, jog šis įstatymas netaikomas darbuotojams, dirbantiems valstybinėse institucijose pagal darbo sutartis, praktikoje VTĮ įtakoja tokių darbuotojų teisinį statusą, nes darbas valstybinėje institucijoje savaime sąlygoja tai, jog darbuotojams taikomi aukštesni kvalifikacijos, veiklos ir elgesio reikalavimai.

3.2.2.2. TEISINIS STATUSAS IR JO ELEMENTAI

Kaip yra pažymėjęs Konstitucinis teismas savo nutarimuose, valstybės tarnautojai iš kitų darbuotojų išsiskiria **ryšio su valstybe pobūdžiu**: jie yra tarnybos santykiuose su viešosios valdžios institucijomis ir jų pavedimu vykdo viešosios valdžios funkcijas.³⁴ Valstybės tarnautojai sudaro tokią visuomenės socialinę grupę, kurios bendrą teisinį statusą lemia **valstybės valdymo tarnybos paskirtis ir visuomeninis reikšmingumas**, todėl jų veiklos suvaržymų bei pareigų, palyginti su kitais darbuotojais, yra daug daugiau. Valstybės tarnautojas įgyvendina atitinkamą valstybės ar savivaldybės institucijų kompetenciją, taigi jo teisių ribojimai galimi atsižvelgiant į teisinio statuso ypatumus. Į valstybės tarnybą

³³ Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus įsakymas dėl Lietuvos Respublikos muitinės pareigūnų etikos kodekso patvirtinimo // *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 1B-888.

³⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. // *Valstybės žinios*, 1997, Nr.40-977.

priimamas valstybės tarnautojas įsipareigoja deramai atlikti pareigas, paklusti nustatytai tarnybos tvarkai, sutinka su įstatyme numatytais jo teisių ir laisvių ribojimais. Be to, didelius reikalavimus ir apribojimus paprastai atsveria įstatymų garantuojamos atitinkamos teisės, paskatinimų ir apdovanojimų sistema, darbo užmokesčio bei kitos socialinės garantijos.³⁵

KT yra pažymėjęs, jog valstybės tarnyba yra valstybės tarnautojų profesinė veikla, susijusi su *viešojo intereso garantavimu*. Valstybės tarnybos paskirtis - garantuoti viešąjį interesą valstybės ir savivaldybių institucijoms vykdant viešąjį administravimą ir teikiant viešąsias paslaugas, o ne privačius šia veikla užsiimančių darbuotojų interesus. Tai lemia valstybės tarnautojų, kaip korpuso, ypatingą formavimo tvarką, teisinio statuso specifiką, ypatingą atsakomybę visuomenei už jiems pavestų funkcijų vykdymą.³⁶ Valstybės tarnautojo tarnyba grindžiama tuo, kad jis savo veikloje viešuosius interesus turi laikyti pirmesniais už savo asmeninius, atskirų asmenų ar jų grupių, politinių partijų ar organizacijų interesus, negali prisiimti jokių įsipareigojimų kitiems asmenims, jeigu tai nesuderinama su valstybės valdymo tarnyba. Viešasis interesas valstybinės tarnybos santykiuose bendriausia prasme apibūdintas Konstitucijos nuostatoje, jog valdžios įstaigos tarnauja žmonėms. Taigi valstybės tarnautojai vykdo specifines funkcijas, priklausomas nuo valstybės valdymo tarnybos paskirties.³⁷

TEISNUMAS IR VEIKSNUMAS

Darbinis teisnumas – tai galėjimas turėti darbo teises ir pareigas ir būti darbo teisinių santykių subjektu. Jis pripažįstamas *lygus visiems* Lietuvos Respublikos piliečiams ir užsieniečiams bei asmenims be pilietybės, turintiems nuolatinę gyvenamąją vietą Lietuvoje, neatsižvelgiant į jokiais aplinkybes, kurios būtų nesušijusios su darbuotojų dalykinėmis savybėmis. Įstatymai gali nustatyti šios bendros darbinio teisnumo sampratos išimtis. Būtent VTĮ 9 straipsnyje tokia išimtis ir yra nustatyta - *priimamas į valstybės tarnautojo pareigas asmuo privalo turėti Lietuvos Respublikos pilietybę*. Taigi valstybės

---

³⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. kovo 10 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Valdininkų įstatymo 20 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. // *Valstybės žinios*, 1998, Nr.25-650.

³⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams. // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 181-6708.

³⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. // *Valstybės žinios*, 1997, Nr.40-977.

tarnautojais negali tapti užsieniečiai ir asmenys be pilietybės, turintys nuolatinę gyvenamąją vietą Lietuvoje.

Darbinis veiksnumas – tai galėjimas savo veiksmais įgyti darbo teises ir pareigas. Kitaip nei civilinis, darbinis teisnumas ir veiksnumas atsiranda tuo pačiu metu, nes darbas yra asmeninė valinga žmogaus veikla, kurios negalima atlikti per atstovą. Valstybės tarnautojų darbinis teisnumas ir veiksnumas taip pat atsiranda tuo pačiu metu. Skiriasi tik amžiaus ribos. Valstybės tarnautoju gali tapti tik asmuo, *sulaukęs pilnametystės*, tuo tarpu dirbti pagal darbo sutartį gali ir nepilnamečiai, nes bendrasis darbinis veiksnumas atsiranda sulaukus šešiolikos metų, o išimtinis - ir nuo keturiolikos metų. Darbo teisėje teisnumas ar veiksnumas gali būti ribojamas teismo tvarka įstatymų nustatytais atvejais arba teisės normose nustatytais atvejais, pavyzdžiui, draudžiama eiti valstybės tarnautojų pareigas vienoje valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įmonėje asmenims, kuriuos sieja artimi giminystės ryšiai.

TEISĖS IR GARANTIJOS

Kaip ir darbuotojams, valstybės tarnautojams mokamas teisės aktų nustatyto dydžio darbo užmokestis, jo tarnybai atlikti privalo būti užtikrintos reikiamos darbo sąlygos. KT yra pažymėjęs, jog iš Konstitucijos įtvirtintos piliečių teisės lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą ir kiekvieno žmogaus teisės laisvai pasirinkti darbą kyla ir šios teisės sąsaja su kitomis Konstitucijoje įtvirtintomis teisėmis, glaudžiai susijusiomis su kiekvieno žmogaus konstitucine teise į darbą: teise turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, teise gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju. *Šios teisės valstybės tarnautojui turi būti garantuojamos ne mažesniu mastu, negu kitiems darbuotojams, tačiau dėl valstybės tarnybos, kaip specifinės darbinės veiklos, pobūdžio jų įgyvendinimas gali turėti tam tikrų ypatumų.* Tas pats pasakytina apie kitas Konstitucijoje įtvirtintas socialines ir ekonomines teises: kiekvieno dirbančio žmogaus teisę turėti poilsį ir laisvalaikį, kasmetines mokamas atostogas, teisę kurti profesines sąjungas, teisę gauti senatvės ir invalidumo pensiją, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais ir kt. Kita vertus, *kai kurios tam tikrų tarnybų valstybės tarnautojų socialinės ir ekonominės teisės gali būti įstatymu apribotos dėl tų tarnybų arba dėl atitinkamų valstybės tarnautojų pareigų specifikos.* Pavyzdžiui, darbuotojų teisė streikuoti ginant savo

ekonominius ir socialinius interesus gali būti apribota įstatymu, nustatant šios teisės apribojimus, įgyvendinimo sąlygas ir tvarką.³⁸

Valstybės tarnautojų teisės nustatytos VTĮ 16 ir 16(1) straipsniuose: karjeros valstybės tarnautojai turi teisę į karjerą valstybės tarnyboje pagal turimą kvalifikaciją; teisė į įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytą darbo užmokestį, nustatytą atlyginimą už VTĮ 16.1.2 numatytą veiklą; teisė į mokymą VTĮ nustatyta tvarka už valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšas; teisė į VTĮ bei kitų įstatymų nustatytas atostogas; teisė į valstybinio socialinio draudimo pensiją, VTĮ bei kitų teisės aktų nustatytas socialines ir kitas garantijas; streikuoti, išskyrus einančius padalinio vadovo ar aukštesnes pareigas; būti profesinių sąjungų, organizacijų ar susivienijimų nariais, politinių partijų ar organizacijų nariais, ne tarnybos (darbo) laiku (išskyrus atliekančius savivaldybės tarybos nario pareigas), dalyvauti politinėje veikloje; atkurti karjeros, įstaigos vadovo (išskyrus priimamą politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu ar įstatymo nustatyta kadencijai) ir statutinio valstybės tarnautojo statusą VTĮ nustatytais sąlygomis ir tvarka; profesinių sąjungų atstovai turi teisę dalyvauti sprendžiant valstybės tarnautojų vertinimo, pareigų paaukštinimo, tarnybinių nuobaudų skyrimo klausimus, taip pat profesinių sąjungų organizacinėje veikloje, tam skiriant iki 10 valandų tarnybos (darbo) laiko per mėnesį ir už šį laiką mokant darbo užmokestį; dirbti kitą darbą, jeigu tai nesukelia viešųjų ir privačių interesų konflikto, nesudaro prielaidų valstybės tarnybą panaudoti asmeniniais interesais, nediskredituoja valstybės tarnybos autoriteto, nekliudo tinkamai atlikti pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas, kai tai nėra darbas įmonėse, įstaigose, organizacijose, kurių atžvilgiu valstybės tarnautojas turi valdingus įgaliojimus, kontroliuoja, prižiūri veiklą, priima kitus sprendimus ir kai nėra kitų aplinkybių, dėl kurių negalėtų dirbti kito darbo ir gauti atlyginimo (sprendimą dėl leidimo priima į pareigas priėmęs asmuo valstybės tarnautojo prašymu); įstatymai gali nustatyti ir kitų valstybės tarnautojų teisių.

Darbuotojų teisės DK nėra įtvirtintos viename ar keliuose straipsniuose. Jos išplaukia iš viso DK turinio, analizuojant DK sisteminiu, loginiu būdu. Jos gali būti atskleistos ir darbdavių pareigas suprantant kaip darbuotojų teises: teisė gauti darbo sutartyje nustatytą darbą - sudarant darbo sutartį, darbdavys prisiima įsipareigojimą

---

³⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams. // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 181-6708.

suteikti darbuotojui sutartyje nustatytą darbą (DK 93 str., 119 str.); gauti sulygtą darbo užmokestį, apmokėjimus ir kompensacijas DK numatytais atvejais (DK 93 str., 186-189 str., 193-208 str., 212-213 str., 216-217 str., 221-225 str.); teisė į tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas - sudarant darbo sutartį, darbdavys prisiima išsipareigojimą užtikrinti darbo sąlygas, nustatytas darbo įstatymuose, kituose norminiuose teisės aktuose, kolektyvinėje sutartyje, šalių susitarimu (DK 93 str., 191-192 str., 260-273 str., 275-284 str.); garantijos priimant į darbą - draudžiama atsisakyti priimti į darbą dėl aplinkybių, nesusijusių su darbuotojų dalykinėmis savybėmis (pažeidžiant lygiateisiškumo principą), esant raštiškam darbdavių susitarimui dėl darbuotojo perkėlimo į kitą darbovietę ir kitais įstatymų nustatytais atvejais (DK 96 str.); teisės keičiant darbo sutarties sąlygas - būtiniosios darbo sutarties sąlygos, darbo apmokėjimo sąlygos be išankstinio raštiško darbuotojo sutikimo gali būti keičiamos tik ypatingais atvejais, kurių baigtinis sąrašas reglamentuotas, mažinti darbo užmokesčio be tokio sutikimo negalima (DK 120-121 str., 122 str. 2d.); teisė į sutrumpintą ar ne visą darbo laiką (DK 145-146 str.); viršvalandinių darbų apribojimas - paprastai viršvalandiniai darbai draudžiami, darbdavys gali juos skirti tik išimtiniais atvejais, kurie nustatyti DK (DK 150-152 str.).

Valstybės tarnautojų ir darbuotojų socialinės ir kitos garantijos

Darbuotojų	Valstybės tarnautojų
Atostogos	
<p>Kasmetinių minimaliųjų atostogų trukmė - 28 kalendorinės dienos. 35 kalendorinių dienų kasmetinės minimaliosios atostogos suteikiamos <i>darbuotojams iki aštuoniolikos metų</i>, vieniems auginantiems vaiką iki keturiolikos metų arba neįgalų vaiką iki aštuoniolikos metų, neįgaliesiems ir <i>kitiems įstatymų nustatytiems asmenims.</i> (DK 166 str.)</p>	<p>Kasmetinių minimaliųjų atostogų trukmė - 28 kalendorinės dienos. 35 kalendorinių dienų kasmetinės minimaliosios atostogos suteikiamos vieniems auginantiems vaiką iki keturiolikos metų arba neįgalų vaiką iki aštuoniolikos metų ir neįgaliesiems. (VTĮ 36 str. 1 d.)</p>
<p><i>Kasmetinės pailgintos atostogos</i> iki 58 kalendorinių dienų suteikiamos kai kurių kategorijų darbuotojams, kurių darbas</p>	

<p>susijęs su didesne nervine, emocine, protine įtampa, profesine rizika, taip pat kurių darbo sąlygos yra specifinės. Vyriausybė tvirtina darbuotojų kategorijų sąrašą ir nustato konkrečią atostogų trukmę. (DK 167 str.)</p>	
<p>Kasmetinės papildomos atostogos suteikiamos už <i>darbą sąlygomis, neatitinkančiomis normalių, už ilgalaikį nepertraukiamąjį darbą toje darbovietėje, taip pat už ypatingą darbų pobūdį.</i> Trukmę, suteikimo sąlygas ir tvarką nustato Vyriausybė. Darbo, kolektyvinėje sutartyje arba darbo tvarkos taisyklėse gali būti nustatomos didesnės trukmės ir kitų rūšių kasmetinės papildomos atostogos. (DK 168 str.)</p>	<p>Kasmetinės papildomos <i>3 kalendorinių dienų</i> atostogų suteikiamos turinčiam didesnę kaip penkerių metų <i>tarnybos stažą</i>, už kiekvienų paskesnių trejų metų tarnybos stažą, tačiau bendra kasmetinių atostogų trukmė negali būti ilgesnė kaip 42 kalendorinės dienos. (VTĮ 36 str. 2 d.)</p>
	<p>Iki vienerių metų trukmės atostogos <i>kvalifikacijai tobulinti</i> - karjeros valstybės tarnautojui, turinčiam ne trumpesnę kaip 3 mėnesių tarnybos stažą toje institucijoje ar įstaigoje, jo ir jį į pareigas priėmusio asmens susitarimu, ne dažniau kaip vieną kartą per penkerius metus. Paliekamos eitos pareigos, tačiau darbo užmokestis nemokamas. (VTĮ 38 str.)</p>
	<p><i>Persikėlimo atostogos</i> iki 5 darbo dienų, mokant mėnesinį VDU dėl VTĮ 18 str. (išskyrus 1 ir 2d.) ir dėl 19 str. nustatyto perkėlimo į kitas pareigas. (VTĮ 39 str.)</p>

Motėrimams suteikiamos nėštumo ir gimdymo atostogos - 70 kalendorinių dienų iki gimdymo ir 56 kalendorinės dienos po gimdymo (komplikuoto gimdymo atveju arba gimus dviem ir daugiau vaikų - 70 kalendorinių dienų). Įvaikinusiems naujagimius ar paskirtiems globėjais, suteikiamos atostogos už laiką nuo įvaikinimo ar globos nustatymo dienos, kol kūdikiui sueis 70 dienų. Už šių atostogų laiką mokama Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo nustatyta pašalpa. (DK 179 str.)

Tėvystės atostogos suteikiamos vyrams nuo vaiko gimimo dienos, kol jam sukaks vienas mėnuo. Už šių atostogų laiką mokama Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo nustatyta pašalpa, jeigu vaiko tėvas gyvena santuokoje su kūdikio motina. (DK 179(1) str.)

Atostogos vaikui prižiūrėti, iki jam sueis treji metai pagal šeimos pasirinkimą suteikiamos motinai (įmotei), tėvui (įtėviui), senelei, seneliui arba kitiems giminaičiams, faktiškai auginantiems vaiką, taip pat darbuotojui, paskirtam vaiko globėju. Atostogas galima imti visas iš karto arba dalimis, darbuotojai, turintys teisę gauti šias atostogas, gali jas imti pakaitomis. Per šį laikotarpį paliekama darbo vieta (pareigos), išskyrus, kai įmonė visiškai likviduojama. (DK 180 str.)

Mokymosi atostogos po tris dienas kiekvienam egzaminui suteikiamos stojamiesiems egzaminams į aukštesniąsias ir aukštąsias mokyklas pasirengti ir laikyti. Darbuotojams, kurie mokosi bendrojo lavinimo, aukštesniosiose ir aukštosiose mokyklose, pagal šių mokyklų pažymas suteikiama eiliniams egzaminams pasirengti ir laikyti - po 3 dienas; įskaitoms pasirengti ir laikyti - po 2 dienas; laboratoriniams darbams atlikti ir konsultavimuisi - tiek, kiek nustatyta mokymo planuose ir tvarkaraščiuose; diplominiam darbui baigti ir ginti - 30 kalendorinių dienų; valstybiniais (baigiamiesiems) egzaminams pasirengti ir laikyti - po 6 dienas. (DK 181 str.)

Kūrybinės atostogos - disertacijai užbaigti, vadovėliams rašyti ir kitais įstatymų nustatytais atvejais. Jų trukmę, suteikimo ir apmokėjimo tvarką reglamentuoja įstatymai, darbo ir kolektyvinė sutartis. (DK 182 str.)

<p>Valstybinėms ar visuomeninėms pareigoms atlikti darbuotojai atleidžiami nuo darbo: įgyvendinti rinkimų teisės; pakviesti į ikiteisminio tyrimo įstaigas, į prokuratūrą ir teismą liudytoju, nukentėjusiuoju, specialistu, vertėju ar kviestiniu, visuomeninės organizacijos arba darbuotojų kolektyvo atstovu; atlikti donoro pareigų; kitais įstatymų nustatytais atvejais. Darbo užmokestį, ne mažesnę už vidutinį, moka ar kompensuoja ta įstaiga ar organizacija, kurios įpareigojimai vykdomi, jeigu kitaip nenustato įstatymas. Profesinės sąjungos renkami darbuotojai atleidžiami nuo darbo iki 6 darbo dienų per metus kvalifikacijai kelti, dalyvauti profesinės sąjungos renginiuose ir kt., atleidimo nuo darbo ir apmokėjimo tvarka nustatoma kolektyvinėje sutartyje. (DK 183 str.)</p>	<p>Valstybinėms ar visuomeninėms pareigoms atlikti. VTĮ tai reglamentuota kaip garantija, kurios metu valstybės tarnautojams paliekamos einamos pareigos ir nustatytas darbo užmokestis: pagal kvietimą ar šaukimą išvykusiems į teismą arba į teisėsaugos ar kontrolės (priežiūros) funkcijas atliekančias institucijas; pagal šaukimą išvykusiems į naujokų šaukimo komisiją; pašauktiems į pratybas, mokymus ar vykdyti tarnybinių užduočių pagal Karo prievolės įstatymą. (Kai atlieka privalomąją pradinę karo tarnybą arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, garantuojamos tik einamos pareigos); donorams. (VTĮ 43 str. 5 d.)</p>
<p>Nemokamos atostogos darbuotojo reikalavimu: auginantiems vaiką iki 14 metų - iki 14 kalendorinių dienų; auginantiems neįgalų vaiką iki 18 metų – iki 30 kalendorinių dienų; moters nėštumo ir gimdymo atostogų metu bei vaiko priežiūros, kol jam sueis treji metai, atostogų metu tėvui jo pageidavimu (motinai tėvo atostogų vaikui prižiūrėti, kol jam sueis treji metai, metu) - atostogų bendra trukmė negali viršyti 3 mėnesių; neįgaliajam – iki 30 kalendorinių dienų per metus; vienam slaugančiam neįgalųjį,</p>	<p>Nemokamos atostogos iki 3 mėnesių dėl šeimyninių ar kitų aplinkybių - valstybės tarnautojo ir jį į pareigas priėmusio asmens ir susitarimu.</p> <p>Nemokamos atostogos dėl dalyvavimo Seimo narių, Respublikos Prezidento ar savivaldybių tarybų rinkimuose suteikiamos įstatymų nustatyta tvarka. (VTĮ 37 str.)</p>

<p>kuriam nustatytas nuolatinės slaugos būtinumas – iki 30 kalendorinių dienų per metus šalių suderintu laiku; slaugančiam sergantį šeimos narį – tokiam laikui, kurį rekomenduoja gydymo įstaiga; santuokai sudaryti ne mažiau kaip 3 kalendorinės dienos; mirusio šeimos nario laidotuvėms ne mažiau kaip 3 kalendorinės dienos. Dėl kitų priežasčių nemokamos atostogos suteikiamos kolektyvinėje sutartyje nustatyta tvarka. (DK 184 str.)</p>	
<p>Valstybinis socialinis draudimas, sveikatos draudimas ir pensijos</p>	
<p>Taikomi Valstybinio socialinio draudimo³⁹ ir kitų atskiras valstybinio socialinio draudimo rūšis reglamentuojantys įstatymai, Sveikatos draudimo⁴⁰ ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas⁴¹. (Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 str. 1 d., VTĮ 16 str. 1d. 5p., 40 str.)</p>	
<p>Išaitinės išmokos</p>	
<p>Nutraukus darbo sutartį <i>darbdavio iniciatyva, kai nėra darbuotojo kaltės</i> (DK 129 str.) ir <i>likvidavus darbdavį</i>, jeigu pagal įstatymus jo darbo prievolių nebuvo įpareigotas vykdyti kitas asmuo (DK 136.1.6 str.), atleistam darbuotojui išmokama jo mėnesinio VDU dydžio išaitinė išmoka, atsižvelgiant į nepertraukiamąjį stažą toje darbovietėje (iki 1 m. - 1 mėn.; iki 3 m. - 2 mėn.; iki 5 m. - 3 mėn.; iki 10 m. - 4 mėn.; iki 20 m. -</p>	<p>Atleidžiamam valstybės tarnautojui, kai <i>panaikinama jo pareigybė</i>, išmokama iki pareigybės panaikinimo jo gauto VDU dydžio išaitinė išmoka, atsižvelgiant į stažą (iki 5 m. – 2 mėn.; iki 10 m. – 3 mėn.; iki 20 m. – 4 mėn.; daugiau kaip 20 m. – 6 mėn.) Išaitinė išmoka pradedama mokėti praėjus mėnesiui nuo atleidimo dienos ir mokama kas mėnesį lygiomis dalimis. Mokėjimas nutraukiamas pradėjus eiti valstybės</p>

39 Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas // *Valstybės žinios*, 1991, Nr. I-1336. (nauja redakcija) (su pakeitimais ir papildymais).

40 Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas // *Valstybės žinios*, 1996, Nr. I-1343. (nauja redakcija) (su pakeitimais ir papildymais).

41 Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas // *Valstybės žinios*, 1994, Nr. I-549. (nauja redakcija) (su pakeitimais ir papildymais).

5 mėn.; daugiau kaip 20 m. - 6 mėn.).	tarnautojo pareigas.
Nutraukus darbo sutartį kitais atvejais, kai nėra darbuotojo kaltės, išskyrus jos nutraukimą darbuotojo pareiškimu (DK 127 str. 1 d.), šalių susitarimu (DK 125 str.), terminuotos darbo sutarties nutraukimą suėjus jos terminui (DK 126 str.), išmokama jo 2 mėnesių VDU dydžio išeitinė išmoka, jeigu įstatymai ar kolektyvinės sutartys nenustato kitaip. (DK 140 str.)	Atleidžiamam valstybės tarnautojui išmokama 2 mėnesių jo VDU dydžio išeitinė išmoka, kai į jo pareigas teismo sprendimu grąžinamas anksčiau jas ėjęs valstybės tarnautojas; paaiškėja, kad priimant į pareigas pažeisti VTĮ reikalavimai ir šių pažeidimų neįmanoma pašalinti; teisės aktų nustatyta tvarka nustatoma, kad dėl neįgalumo ar darbingumo netekimo valstybės tarnautojas negali eiti pareigų; atleidžiamas iš pareigų jį į priėmusio asmens sprendimu dėl laikinojo nedarbingumo nedirbantis ilgiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba ilgiau kaip 140 dienų per paskutinius 12 mėnesių. (VTĮ 41 str.)
	Atleidžiamam politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojui, kai baigiasi jį priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės institucijos įgaliojimai, išmokama 1 mėnesio jo VDU išeitinė išmoka. (VTĮ 41 str. 1d.)
Tarnybos (darbo) stažas	
1) bendrasis - visas laikas, kai asmuo turėjo darbo teisinius santykius; 2) specialusis - kai buvo dirbta tam tikros profesijos, specialybės darbą arba eita tam tikras pareigas, arba dirbta tam tikromis darbo sąlygomis; 3) darbo stažas tam tikroje	Lietuvos <i>valstybei išstarnautų</i> nuo 1990 m. kovo 11 d. einant valstybės tarnautojo pareigas, <i>metų skaičius</i> . Įskaitomos VTĮ 4.3,4, 4.5.1–4 straipsniuose nurodytos pareigos, išskyrus savivaldybės tarybos narius, kurie nebuvo meru ir mero

<p>įmonėje, įstaigoje, organizacijoje - laikas, dirbtas toje darbovietėje; 4) nepertraukiamasis - laikas, dirbtas vienoje ar keliose įmonėse, įstaigose, organizacijose, jeigu iš vienos darbovietės į kitą perkelta darbdavių susitarimu ar kitais pagrindais, nenutraukiančiais darbo stažo, arba jeigu darbo pertrauka neviršija nustatytų terminų. Skaičiavimo tvarką (išskyrus bendrąjį stažą) nustato kolektyvinės sutartys. (DK 30 str. 1d.)</p>	<p>pavadootoju. Tarnybos (darbo) ne vienu laikotarpiu einant valstybės tarnautojo pareigas stažas sudedamas. Skaičiavimo tvarką nustato Vyriausybė. Atsižvelgiant į tarnybos stažą, nustatomas VTĮ 25 str. 1 d. 1 p. nurodyto priedo dydis ir 36 str. 2 d. nurodytų kasmetinių papildomų atostogų trukmė.</p> <p>(VTĮ 42 str.)</p>
---	--

Atsižvelgiant į VTĮ 5 str., 16 str. 1 d. 5 p. bei 43 str. 15 p., DK XV skyriuje numatytos garantijos ir kompensacijos galėtų būti taikomos ir valstybės tarnautojams. Tai normalių darbo sąlygų užtikrinimas, darbo apmokėjimas esant nukrypimui nuo normalių darbo sąlygų, už viršvalandinį ir nakties darbą, už darbą poilsio ir švenčių dienomis, už prastovos laiką, kitos garantijos, susijusios su darbo apmokėjimu, papildomos garantijos besimokantiems darbuotojams, asmenims, auginantiems vaikus, kompensacijos tarnybinių komandiruočių atveju, priimant arba perkeltiant į kitoje vietovėje esantį darbą ir kt.

Kitos garantijos ir kompensacijos, taikomos valstybės tarnautojams: panaikinant pareigybę (VTĮ 43 str. 1-3 p.); žuvus atliekant tarnybines pareigas, mirus dėl priežasčių, susijusių su tarnybinių pareigų atlikimu ir mirus dėl kitų priežasčių (VTĮ 43 str. 4 p.); paliekamos einamos pareigos ir darbo užmokestis pasiūstiems į VTĮ nustatytą mokymą ar tarnybinę komandiruotę, artimųjų giminaičių mirties atveju, išvykusiems į sveikatos priežiūros ir valstybės ar savivaldybės instituciją ar įstaigą, laikinai perkeltiems į pareigas tarptautinėse institucijose ar užsienio valstybių institucijose, taip pat dėl valstybinių ar visuomeninių pareigų atlikimo (VTĮ 43 str. 5-6 p.); pagal VTĮ 19 str. 1 p. perkeltiems į kitas pareigas (VTĮ 43 str. 7 p.); negalintiems eiti pareigų VTĮ 43 str. 8 p. numatytais pagrindais (VTĮ 43 str. 8 p.); išmokos už mokymosi ir komandiruočių išlaidas (VTĮ 43 str. 9 p.); valstybės tarnybos pratęsimas (VTĮ 43 str. 10 p.); esant sunkiai materialinei būklei (VTĮ 43 str. 11 p.); draudimo išlaidų siunčiamam į užsienio komandiruotę apmokėjimas (VTĮ 43 str. 13 p.); su darbu užsienyje susijusių

išlaidų kompensacijos bei kompensacijos kartu išvykusiems sutuoktiniams ir vaikams (įvaikiams) išlaikyti (VTĮ 41 str. 7 p.); kitos VTĮ ir kitų įstatymų nustatytos garantijos (VTĮ 43 str. 5 p.).

PAREIGOS, VEIKLOS RIBOJIMAI

Darbuotojo pareigos išplaukia iš viso DK turinio. Tai pareiga dirbti tam tikros profesijos, specialybės, kvalifikacijos darbą arba eiti tam tikras pareigas; kitam asmeniui pavesti atlikti savo darbą darbuotojas gali nebent esant darbdavio ar jo įgalioto asmens sutikimui (DK 93 str., 118 str.); paklusti darbovietėje nustatytai darbo tvarkai; dirbti dorai ir sąžiningai, laikytis darbo drausmės, laiku ir tiksliai vykdyti teisėtus darbdavio ir administracijos nurodymus, darbo normas, laikytis technologinės drausmės, darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų, tausoti darbdavio turtą (DK 93 str., 228 str., 274 str.). Įstatymais gali būti nustatomi priėmimo į darbą apribojimai. Draudžiama eiti tarnautojų pareigas vienoje valstybės ir savivaldybės institucijoje ar įmonėje asmenims, kuriuos sieja artimi giminystės ar svainystės ryšiai, jei jų tarnyba susijusi su vieno iš jų tiesioginiu pavaldumu kitam arba su vieno teise kontroliuoti kitą. Šis apribojimas netaikomas tarnautojams, kurių tarnybą reglamentuoja valstybės tarnybos santykius reglamentuojantys įstatymai. (DK 97 str.)

Valstybės tarnautojams nustatyta daugiau pareigų. Konstituciniai reikalavimai valstybės tarnybai, kaip sistemai, sąlygoja konstituciškai pagrįstus reikalavimus valstybės tarnautojams. Konstitucinis teismas yra pažymėjęs⁴², jog valstybės tarnautojas pagal Konstituciją turi tinkamai atlikti savo pareigas vadovaudamasis Konstitucija ir teise. Jis turi būti lojalus Lietuvos valstybei ir jos konstitucinei santvarkai, laikytis Konstitucijos ir įstatymų, gerbti, saugoti ir ginti žmogaus teises ir laisves, būti nešališkas, politiškai neutralus, teisingas, vengti viešųjų ir privačių interesų konflikto, nepasiduoti neteisėtam spaudimui ar neteisėtiems reikalavimams, nesavavaliauti ir nepiktnaudžiauti tarnyba, kelti profesinę kompetenciją, laikytis profesinės etikos reikalavimų, saugoti valstybės tarnautojo reputaciją ir institucijos, kurioje dirba, autoritetą. Visuomenė turi būti informuojama apie valdžios įstaigų darbą, valstybės tarnautojų sprendimų motyvai turi būti aiškūs, skaidrūs, informacija apie šių sprendimų motyvus privalo būti prieinama. Valstybės tarnybos teikiamos galimybės negali būti naudojamos asmeninei naudai, politinei veiklai. Valstybės

---

⁴² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams. // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 181-6708.

tarnybos santykių teisinis reguliavimas turi būti toks, kad būtų įmanoma kontroliuoti, ar minėti reikalavimai nėra pažeidžiami. Valstybės tarnyba, kaip profesinės veiklos sistema, turi būti nešališka, neutrali politiškai, organizuota ir veikianti taip, kad būtų užtikrinamas viešojo intereso garantavimo tęstinumas pasikeitus politinei valdžiai. Ji turi būti atvira, prieinama žmonėms, valdžios įstaigų darbas turi būti organizuotas taip, kad nebūtų savivalės, piktnaudžiavimo, biurokratizmo, sprendimų vilkinimo. Prieinamumo žmonėms reikalavimas sietinas ir su valstybės tarnybos, kaip sistemos, darna, būtinumu užtikrinti valstybės tarnybos sistemos vieningumą. Palyginti su reikalavimais kitiems darbuotojams, valstybės tarnautojams keliami gana aukšti kvalifikaciniai ir profesiniai reikalavimai, jų profesinė kompetencija turi būti nuolat keliami. Kadangi su valstybės tarnybos santykiais yra glaudžiai susiję ir kai kurie santykiai, susiklostantys asmeniui baigus eiti pareigas valstybės tarnyboje, siekiant išvengti viešųjų ir privačių interesų konfliktų, užtikrinti pasitikėjimą valstybės tarnyba, apsaugoti kitas konstitucines vertybes, gali būti nustatomi tam tikri reikalavimai, darbinės veiklos apribojimai ir buvusiems valstybės tarnautojams. Žinoma, turi būti paisoma Konstitucijos normų ir principų, apribojimai turi būti proporcingi siekiamam teisėtam ir demokratinėje visuomenėje būtinam, visuomeniškai reikšmingam tikslui. LVAT taip pat yra pažymėjęs⁴³, jog valstybės tarnautojams (bylos kontekste – valstybės institucijos vadovams) taikomi aukštesni veiklos ir atsakomybės standartai, visuomenė turi pagrįstų lūkesčių, kad jie yra ne tik aukštesnės profesinės kvalifikacijos, bet ir veikia laikydamiesi aukštesnių moralės ir tarnybinės etikos principų. Demokratinėse valstybėse pagrindinėmis valstybės tarnautojų pareigomis laikoma darbo valstybės įstaigoje traktavimas kaip viešosios tarnybos, atliekamos paisant konstitucinių vertybių ir įstatymų, politiškai neutralios valstybės tarnybos garantavimas, bešališkumas, objektyvumas, profesionalumas atliekant užduotis.⁴⁴

Valstybės tarnautojų pareigos nustatytos VTĮ 15 straipsnyje: laikytis Konstitucijos ir įstatymų; būti lojaliam Lietuvos valstybei ir jos konstitucinei santvarkai; gerbti žmogaus teises ir laisves; tarnauti visuomenės interesams; tinkamai atlikti pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas, laiku atlikti pavedamas užduotis; laikytis

⁴³ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje *A. Songaila v. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija*, Nr. A3–750–2004, kat. 19.4, 49.

⁴⁴ Politinio neutralumo paprastai siekiama įstatymuose nustatant tokius apribojimus: draudimą vadovautis savo politiniais požiūriais sprendžiant profesinius klausimus (visose demokratinėse šalyse), draudimą dalyvauti streikuose (Italijoje, Prancūzijoje, Šveicarijoje, Vokietijoje), draudimą dalyvauti politinėse manifestacijose (Anglijoje, Italijoje, Vokietijoje), draudimą skelbti politines pažiūras atliekant tarnybines pareigas (Anglijoje, Italijoje, JAV, Prancūzijoje, Šveicarijoje, Vokietijoje). Ribojamos ir kai kurios kitos pilietinės teisės (pvz., susivienijimų teisė, teisė užimti pareigas ir vykdyti funkcijas politinėse partijose). (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. kovo 10 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Valdininkų įstatymo 20 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. // *Valstybės žinios*, 1998, Nr.25-650.)

veiklos etikos principų ir taisyklių; vengti viešųjų ir privačių interesų konflikto; nepiktnaudžiauti tarnyba; laikytis vidaus tvarkos taisyklių; teikti informaciją apie savo tarnybą; mokytis VTĮ nustatyta tvarka; nesinaudoti ir neleisti naudotis tarnybine ar susijusia informacija kitaip, negu nustato teisės aktai; nesinaudoti valstybės ar savivaldybių nuosavybe ne tarnybinei veiklai; nedalyvauti su pareigomis nesuderinamoje veikloje; nenaudoti tarnybos (darbo) laiko kitiems tikslams (išskyrus darbą, dirbamą turint į pareigas priėmusio asmens leidimą, jei tai netrukdo tinkamai atlikti pareigybės aprašyme nustatytų funkcijų, taip pat savivaldybės tarybos nario pareigų atlikimą); įstatymai gali nustatyti ir kitų pareigų. Valstybės tarnautojams nustatomos papildomos darbo saugumo garantijos, kurių tikslas - atskirti valstybės tarnybą nuo politikos, padaryti ją politiškai neutralią. Šis kriterijus netaikomas asmeninio (politinio) pasitikėjimo tarnautojams. Įtvirtinti specifiniai valstybės tarnautojų atleidimo pagrindai (VTĮ 44 str. 1 d.), atsižvelgiant į reikalavimus ir veiklos suvaržymus valstybės tarnautojams.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad ribojimai asmens ar asmenų grupės atžvilgiu galimi dėl objektyvių skirtumų (lytis, amžius ir kt.) arba dėl visuomenės interesų (pvz., pilietybė). Įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti reikalavimus, kuriais būtų ribojama valstybės tarnautojų su valstybės tarnyba nesusijusi veikla - kitas darbas (verslas), politinė, visuomeninė veikla, kuri galėtų sukelti viešųjų ir privačių interesų konfliktą, sudarytų prielaidas valstybės tarnybos teikiamas galimybes panaudoti asmeniniais interesais, trukdytų atlikti tarnybos pareigas arba kenktų valstybės tarnybos arba konkrečios institucijos autoritetui, jas diskredituotų. Taigi įstatymu nustatant valstybės tarnautojų kito darbo ribojimus būtina vadovautis tuo, kad ribojimai turi būti tokie, kad padėtų išvengti viešųjų ir privačių interesų konflikto, kad valstybės tarnyba, jos teikiamos galimybės nebūtų panaudojama asmeniniais interesais, kad nebūtų trukdoma atlikti tarnybos pareigas, kenkiama valstybės tarnybos arba konkrečios institucijos autoritetui, kad jos nebūtų diskredituojamos. Įstatymu turi būti nustatyti tokie kito darbo ribojimai, kurie užkirstų kelią dirbti tose įmonėse, įstaigose, organizacijose, kurių atžvilgiu valstybės tarnautojai turi valdingus įgaliojimus, kontroliuoja, prižiūri jų veiklą, priima kitus sprendimus, susijusius su ta įmone, įstaiga ar organizacija (arba dalyvauja sprendimus rengiant, vykdam, koordinuojant, kontroliuojant jų vykdymą ir kt.).⁴⁵ Tokie apribojimai ir yra nustatyti VTĮ. Valstybės tarnautojams neleidžiama būti renkamu (skiriamu) įmonės organo nariu

---

⁴⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams. // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 181-6708.

(išskyrus kai išrinktas ar paskirtas valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos įgaliotimu), gauti atlyginimą ar kitas išmokas už įmonės organo nario veiklą, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus; valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos vardu sudaryti sandorius su individualiomis (personalinėmis) įmonėmis, ūkinėmis bendrijomis, kurių savininkas, tikrasis narys ar komanditorius yra jis, jo sutuoktinis, artimasis giminaitis ar asmuo, susijęs svainystės ryšiais; sudaryti sandorius su akcinėmis bendrovėmis, kuriose jis, jo sutuoktinis, artimasis giminaitis ar asmuo, susijęs svainystės ryšiais, turi ar valdo pagal kito asmens įgaliotimą daugiau negu 10 procentų įstatinio kapitalo arba akcijų; atstovauti Lietuvos ir užsienio valstybių įmonėms, užsienio valstybių institucijoms ar įstaigoms, už Lietuvos ar užsienio valstybių įmonių lėšas vykti į užsienį, mokytis ar kitaip naudotis jų lėšomis (išskyrus VTĮ 19 str. 2 d.); jeigu kyla viešųjų ir privačių interesų konfliktas, prielaidos valstybės tarnybą panaudoti asmeniniais interesais, diskredituojamas valstybės tarnybos autoritetas, taip pat jei tai kliudo tinkamai atlikti pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas ir taip pat, kai tai yra darbas tose įmonėse, įstaigose, organizacijose, kurių atžvilgiu valstybės tarnautojas turi valdingus įgaliotimus, kontroliuoja, prižiūri jų veiklą arba priima kitus sprendimus ir kai yra kitų aplinkybių, dėl kurių negali dirbti kito darbo ir gauti atlyginimo. Valstybės tarnautojui negalima eiti daugiau negu vienerias valstybės tarnautojo pareigas (išskyrus Seimo nario padėjėjui-sekretoriui).

Minėta, jog lyginant su reikalavimais kitiems darbuotojams, valstybės tarnautojams keliami aukšti kvalifikaciniai ir profesiniai reikalavimai, jų profesinė kompetencija turi būti nuolat keliami. Šiame kontekste paminėtinas toks valstybės tarnybos santykių ypatumas, kaip valstybės tarnautojų tarnybinės veiklos vertinimas.

Siekiant įvertinti valstybės tarnautojų tarnybinės veiklos rezultatus bei kvalifikaciją, VTĮ 22 straipsnyje reglamentuotas valstybės tarnautojų ir jų tarnybinės veiklos vertinimas. Šio straipsnio antroje dalyje nustatyta, jog kiekvienais metais karjeros ir pakaitinių valstybės tarnautojų tarnybinę veiklą vertina jų tiesioginis vadovas, o įstaigos vadovų - juos į pareigas priimančias ar jo įgaliotas asmuo. Įvertinus labai gerai arba nepatenkinamai, tarnybinę veiklą vertina vertinimo komisija. Karjeros ir pakaitinius valstybės tarnautojus vertina valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos vadovo sudaryta vertinimo komisija. Įstaigos vadovus, vidaus audito tarnybos vadovus bei auditorius, vertinimo komisijos narius ir 18–20 kategorijų valstybės tarnautojus vertina VTD vadovo iš skirtingų valstybės ar savivaldybių institucijų ar įstaigų valstybės

tarnautojų sudaryta vertinimo komisija. Savivaldybės kontrolierių, vidaus audito tarnybos vadovą, auditorius ir savivaldybės institucijų ar įstaigų valstybės tarnautojų vertinimo komisijos narius vertina savivaldybės tarybos sudaryta vertinimo komisija. Įvertinusi valstybės tarnautoją labai gerai, vertinimo komisija jį į pareigas priėmusiam asmeniui siūlo suteikti trečią ar aukštesnę kvalifikacinę klasę, perkelti į aukštesnes pareigas arba palikti aukščiausią kvalifikacinę klasę ir priedą, jei nėra galimybės pasiūlyti aukštesnių pareigų. Įvertinusi valstybės tarnautoją nepatenkinamai, vertinimo komisija jį į pareigas priėmusiam asmeniui siūlo tobulinti valstybės tarnautojo kvalifikaciją, suteikti jam žemesnę arba panaikinti trečią kvalifikacinę klasę, perkelti į žemesnes pareigas arba atleisti iš pareigų, jei du kartus iš eilės jis įvertintas nepatenkinamai. Ne visi vertinimo komisijos siūlomi sprendimai yra privalomi valstybės tarnautoją į pareigas priėmusiam asmeniui, tačiau siūlymai atleisti iš pareigų, tobulinti kvalifikaciją, suteikti žemesnę arba aukštesnę kvalifikacinę klasę, taip pat panaikinti arba suteikti trečią kvalifikacinę klasę, yra privalomi.

2007 m. balandžio 6 d. pateiktu naujausiu įstatymo projektu⁴⁶ siūloma pakeisti VTĮ 22 straipsnį bei papildyti įstatymą 22(1) straipsniu, reglamentuojančiu vertinimo komisijų sudarymo tvarką. VTĮ 22 straipsnyje siūloma nustatyti, jog tarnybinė veikla vertinama labai gerai, gerai, patenkinamai arba nepatenkinamai. Įvertinus tarnybinę veiklą labai gerai, patenkinamai arba nepatenkinamai, ją vertintų vertinimo komisija. Tiesioginis vadovas, įvertinęs įstaigos vadovo ar karjeros valstybės tarnautojo tarnybinę veiklą labai gerai, vertinimo komisijai teiktų valstybės tarnautojo tarnybinės veiklos vertinimo išvadą su siūlymu suteikti kvalifikacinę klasę, perkelti karjeros valstybės tarnautoją aukštesnes pareigas ar perkelti ir suteikti kvalifikacinę klasę arba palikti turimą pirmą (aukščiausią) kvalifikacinę klasę ir skirti pareiginės algos dydžio vienkartinį priedą. Įvertinęs pakaitinio valstybės tarnautojo tarnybinę veiklą labai gerai, teiktų vertinimo išvadą su siūlymu suteikti trečią arba palikti turimą kvalifikacinę klasę ir skirti pareiginės algos dydžio vienkartinį priedą. Esant patenkinamam įvertinimui, būtų teikiama vertinimo išvada su siūlymu suteikti nuosekliai žemesnę arba panaikinti trečią kvalifikacinę klasę ir tobulinti kvalifikaciją arba tik tobulinti kvalifikaciją. Tiesioginis vadovas, įvertinęs įstaigos vadovo ar karjeros valstybės tarnautojo tarnybinę veiklą nepatenkinamai, teiktų vertinimo

---

⁴⁶ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 4, 9, 18, 21, 22, 23, 25, 43, 44, 49 straipsnių ir priedėlio pakeitimo bei papildymo ir įstatymo papildymo 22(1), 48(1) straipsniais įstatymo projektas [interaktyvus] // 2007 m. balandžio 6 d., Nr. XP-1773(3). Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=295088&p_query=&p_tr2=> [žiūrėta 2007 m. balandžio 14 d.]

išvadą su siūlymu panaikinti turimą (jei turi) kvalifikacinę klasę ir tobulinti kvalifikaciją arba perkelti karjeros valstybės tarnautoją į žemesnes pareigas ar perkelti ir tobulinti kvalifikaciją, o įvertinęs pakaitinio valstybės tarnautojo tarnybinę veiklą nepatenkinamai, teiktų vertinimo išvadą su siūlymu atleisti iš pareigų. Vertinimo komisija, įvertinusi įstaigos vadovo ar karjeros valstybės tarnautojo tarnybinę veiklą labai gerai, jį į pareigas priimančiam asmeniui siūlytų suteikti kvalifikacinę klasę, perkelti karjeros valstybės tarnautoją į aukštesnes pareigas ar perkelti ir suteikti kvalifikacinę klasę arba palikti pirmą (aukščiausią) kvalifikacinę klasę ir skirti pareiginės algos dydžio vienkartinį priedą, o įvertinusi pakaitinio valstybės tarnautojo tarnybinę veiklą labai gerai, siūlytų suteikti trečią arba palikti turimą kvalifikacinę klasę ir skirti pareiginės algos dydžio vienkartinį priedą. Įvertinus tarnybinę veiklą gerai, siūlymai nebūtų teikiami ir valstybės tarnautojo teisinė padėtis nesikeistų. Vertinimo komisijai įvertinus tarnybinę veiklą patenkinamai, būtų siūloma suteikti nuosekliai žemesnę arba panaikinti turimą trečią kvalifikacinę klasę ir tobulinti kvalifikaciją arba tik tobulinti kvalifikaciją. Įvertinus įstaigos vadovo ar karjeros valstybės tarnautojo tarnybinę veiklą nepatenkinamai, siūlytų panaikinti kvalifikacinę klasę (jei turi) ir tobulinti kvalifikaciją arba perkelti karjeros valstybės tarnautoją į žemesnes pareigas ar perkelti ir tobulinti kvalifikaciją. Vertinimo komisija siūlytų atleisti iš pareigų, kai pakaitinio valstybės tarnautojo tarnybinę veiklą įvertintų nepatenkinamai, o įstaigos vadovo ar karjeros valstybės tarnautojo tarnybinę veiklą du kartus iš eilės įvertintų nepatenkinamai. Valstybės tarnautoją į pareigas priimantis asmuo priimtų sprendimą dėl vertinimo komisijos siūlymo įgyvendinimo arba motyvuotą sprendimą jo neįgyvendinti. Tokiu atveju valstybės tarnautojo iki vertinimo buvusi teisinė padėtis nesikeistų. Panašūs įstatymo projektai buvo teikti ir anksčiau⁴⁷.

2007 m. balandžio 5 d. pateiktu įstatymo projektu⁴⁸ taip pat siūlomi VTĮ pakeitimai, susiję su valstybės tarnautojų pareigomis. VTĮ 2 straipsnį siūloma papildyti ir nustatyti, jog valstybės tarnautojams prilyginami asmenys, dirbantys bet kokioje valstybinėje, nevalstybinėje ar privačioje įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje ar besiverčiantys profesine veikla ir turintys atitinkamus administracinius įgaliojimus arba

---

47 Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 4, 18, 21, 22, 23, 25, 44, 49 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 22(1), 48(1) straipsniais įstatymo projektas [interaktyvus] // 2006 m. gruodžio 27 d., Nr. XP-1773(2). Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=289623&p_query=&p_tr2=> [žiūrėta 2007 m. balandžio 14 d.]; Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 21, 22, 44 ir 49 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 22(1) ir 48(1) straipsniais įstatymo projektas [interaktyvus] // 2006 m. spalio 19 d., Nr. XP-1773. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=284799&p_query=&p_tr2=> [žiūrėta 2007 m. balandžio 14 d.]

48 Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo papildymo ir pakeitimo įstatymo projektas [interaktyvus] // 2007 m. balandžio 5 d., Nr. XP-2153. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=295024&p_query=&p_tr2=> [žiūrėta 2007 m. balandžio 14 d.]

turintys teisę veikti šios įstaigos, įmonės ar organizacijos vardu, ar teikiantys viešąsias paslaugas. Įstatymo projektu siūloma valstybės tarnautojams ir jiems prilyginamiems asmenims nustatyti pareigą pagrįsti savo ir šeimos narių išlaidas bei turtą įstatymų leistiniais būdais ir tvarka gautomis pajamomis ir kitais teisėtais šaltiniais, priešingu atveju toks turtas pereitų valstybės nuosavybėn. Priėmus tokį pakeitimą būtų išplėstas VTĮ taikymas, - minėta pareiga būtų nustatyta ir pagal darbo sutartis dirbantiems asmenims, kurie būtų prilyginti valstybės tarnautojams.

ATSAKOMYBĖ

Pagal VTĮ 28 straipsnį, valstybės tarnautojai už tarnybinius nusižengimus traukiami tarnybinėn atsakomybėn, o už valstybės ir savivaldybės institucijai ir įstaigai padarytą materialinę žalą - materialinėn atsakomybėn. Tarnybinis nusižengimas suprantamas kaip valstybės tarnautojo pareigų neatlikimas arba netinkamas atlikimas dėl valstybės tarnautojo kaltės.

Darbuotojai už darbo drausmės pažeidimus (darbo pareigų nevykdymą arba netinkamą jų vykdymą dėl darbuotojo kaltės) traukiami drausminėn atsakomybėn. Įstatymuose ir kituose darbo drausmę reglamentuojančiuose norminiuose darbo teisės aktuose tokia atsakomybė gali būti nustatyta ir už kitas pražangas. Jei darbuotojas neatlikdamas savo darbo pareigų arba netinkamai jas atlikdamas padaro teisės pažeidimą, kuriuo padaro žalą darbdaviui, kyla materialinė atsakomybė.

Drausminė atsakomybė	Tarnybinė atsakomybė
Už darbo drausmės pažeidimus skiriamos drausminės nuobaudos. Jas skiriant atsižvelgiama į kalbę, aplinkybes, pasekmes, pažeidimo sunkumą ir tai, kaip darbuotojas dirbo anksčiau. (DK 238 str.)	Už tarnybinius nusižengimus skiriamos VTĮ nustatytos tarnybinės nuobaudos. Atsižvelgiama į kalbę, tarnybinio nusižengimo padarymo priežastis, aplinkybes, padarinius, valstybės tarnautojo veiklą iki tarnybinio nusižengimo bei į Korupcijos prevencijos įstatymo numatytais atvejais ir tvarka pateiktą informaciją. (VTĮ 29 str. 1-2 d.)

<p>Drausminės nuobaudos: 1) pastaba; 2) papeikimas; 3) atleidimas iš darbo (DK 136 str. 3 d.). Kai kurioms darbuotojų kategorijoms įstatymuose ir kituose darbo drausmę reglamentuojančiuose norminiuose teisės aktuose gali būti nustatytos ir kitos drausminės nuobaudos. (DK 237 str.)</p>	<p>Tarnybinės nuobaudos: 1) pastaba; 2) papeikimas; 3) griežtas papeikimas; 4) atleidimas iš pareigų - už šiurkštų ar kitą tarnybinį nusižengimą, jei prieš tai nors kartą per paskutinius 12 mėnesių buvo taikytas griežtas papeikimas. (VTĮ 29 str. 3-4 d.)</p>
<p>Šiurkštus darbo pareigų pažeidimas - darbo drausmės pažeidimas, kuriuo šiurkščiai pažeidžiamos tiesiogiai darbuotojo darbą reglamentuojančių įstatymų ir kitų norminių teisės aktų nuostatos arba kitaip <i>šiurkščiai nusižengiama darbo pareigoms ar nustatytai darbo tvarkai</i> (DK 235 str. 1 d.). <i>Tai:</i></p>	<p>Šiurkštus tarnybinis nusižengimas – šiurkščiai pažeidžiamos valstybės tarnybos, kitų valstybės tarnautojo veiklą reglamentuojančių įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nuostatos arba kitaip <i>šiurkščiai nusižengiama valstybės tarnautojo pareigoms ar veiklos etikos principams</i> (VTĮ 29 str. 5 d.). <i>Tai:</i></p>
<p>neleistinas elgesys su lankytojais ar interesantais arba kiti veiksmai, tiesiogiai pažeidžiantys žmonių konstitucines teises (DK 235 str. 2 d. 1 p.);</p>	<p>elgesys, diskredituojantis valstybės tarnybą, žeminantis žmogaus orumą, ar kiti veiksmai, tiesiogiai pažeidžiantys žmonių konstitucines teises (VTĮ 29 str. 6 d. 1 p.);</p>
<p>valstybės, tarnybos, komercinių ar technologinių paslapčių atskleidimas arba jų pranešimas konkuruojančiai įmonei (DK 235 str. 2 d. 2 p.);</p>	<p>valstybės, tarnybos ar komercinės paslapties atskleidimas (VTĮ 29 str. 6 d. 2 p.);</p>
<p>dalyvavimas veikloje, kuri pagal įstatymų, kitų norminių teisės aktų, darbo tvarkos taisyklių, kolektyvinių ar darbo sutarčių nuostatas nesuderinama su darbo funkcijomis (DK 235 str. 2 d. 3 p.);</p>	<p>dalyvavimas su valstybės tarnyba nesuderinamoje veikloje (VTĮ 29 str. 6 d. 5 p.);</p>
<p>pasinaudojimas pareigomis siekiant gauti neteisėtų pajamų sau ar kitiems asmenims</p>	<p>piktnaudžiavimas tarnyba bei Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje</p>

arba dėl kitokių asmeninių paskatų, taip pat savavaliavimas ar biurokratizmas (DK 235 str. 2 d. 4 p.);	tarnyboje įstatymo reikalavimų pažeidimas (VTĮ 29 str. 6 d. 4 p.);
moterų ir vyrų lygių teisių pažeidimas arba seksualinis priekabiavimas prie bendradarbių, pavaldinių ar interesantų(DK 235 str. 2 d. 5 p.);	(galima remtis VTĮ 29 str. 6 d. 8 p.)
atsisakymas teikti informaciją, kai įstatymai, kiti norminiai teisės aktai ar darbo tvarkos taisyklės įpareigoja ją teikti, arba šiais atvejais žinomai neteisingos informacijos teikimas (DK 235 str. 2 d. 6 p.);	(galima remtis VTĮ 29 str. 6 d. 1 p.)
veikos, turinčios vagystės, sukčiavimo, turto pasisavinimo arba iššvaistymo, neteisėto atlyginimo paėmimo požymių, nors už šias veikas darbuotojas ir nebuvo traukiamas baudžiamojon ar administracinėn atsakomybėn (DK 235 str. 2 d. 7 p.);	korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos požymių turinti veika, nors už ją ir nebuvo traukiamas baudžiamojon ar administracinėn atsakomybėn (VTĮ 29 str. 6 d. 3 p.);
tai, kad darbuotojas darbo metu darbe yra neblaivus, apsvaigęs nuo narkotinių ar toksinių medžiagų, išskyrus kai apsvaigimą sukėlė įmonėje vykstantys gamybos procesai (DK 235 str. 2 d. 8 p.);	buvimas tarnybos (darbo) metu neblaiviam ar apsvaigusiam nuo narkotinių ar toksinių medžiagų, jei elgesys įžeidžia žmogaus orumą ar diskredituoja valstybės ir savivaldybės institucijos ir įstaigos autoritetą (VTĮ 29 str. 6 d. 7 p.);
neatvykimas į darbą be svarbių priežasčių visą darbo dieną (pamainą) (DK 235 str. 2 d. 9 p.);	nebuvimas tarnyboje (darbe) vieną ar daugiau darbo dienų be pateisinamos priežasties (VTĮ 29 str. 6 d. 6 p.);
atsisakymas tikrintis sveikatą, kai tokie patikrinimai darbuotojui yra privalomi (DK	(galima remtis VTĮ 29 str. 6 d. 8 p.)

235 str. 2 d. 10 p.);	
kiti nusižengimai, kuriais šiurkščiai pažeidžiama darbo tvarka (DK 235 str. 2 d. 11 p.) arba šiurkščiai nusižengiama valstybės tarnautojo pareigoms ar etikos principams (VTĮ 29 str. 6 d. 8 p.).	
Darbuotojas laikomas neturėjusiu nuobaudų, jei per vienerius metus nuo tos dienos, kai buvo skirta drausminė nuobauda, jam nebuvo skiriama nauja nuobauda. Jei darbuotojas gerai ir sąžiningai dirba, jam skirtą drausminę nuobaudą galima panaikinti anksčiau (DK 243-244 str.).	Valstybės tarnautojas laikomas nebaustu, kai po tarnybinės nuobaudos paskyrimo praeina vieneri metai. Paskyrusio asmens motyvuotu sprendimu ji gali būti panaikinta anksčiau arba valstybės tarnautojui gavus valstybės apdovanojimą (VTĮ 31 str.).

Taigi tiek drausminė, tiek tarnybinė atsakomybė kyla darbuotojui ar valstybės tarnautojui (dirbančiajam) vykdant darbinės (tarnybinės) pareigas, dėl jų neatlikimo, netinkamo atlikimo, piktnaudžiavimo jomis, t.y. už darbo drausmės pažeidimą ar tarnybinį nusižengimą.

Tačiau, nepaisant akivaizdžių teisinio reguliavimo panašumų, tai yra savarankiškos teisinės atsakomybės rūšys. Drausminės atsakomybės pagrindas – darbo drausmės pažeidimas, numatytas darbo teisės normų, ji taikoma darbo santykių pagrindu. Tuo tarpu tarnybinės atsakomybės pagrindas - tarnybinis nusižengimas, numatytas viešosios (tarnybinės) teisės normų, ji taikoma tarnybinio pavaldumo pagrindu.

Remiantis VTĮ 5 str. ir 29 str. 6 d. 8 p., kyla klausimas, ar valstybės tarnautojams galėtų būti taikomi ir DK numatyti drausminės atsakomybės pagrindai. ***Kaip minėta, drausminė ir tarnybinė atsakomybė yra savarankiškos teisinės atsakomybės rūšys, kurių taikymo pagrindai yra skirtingi. Todėl galima teigti, valstybės tarnautojų tarnybinę atsakomybę, kaip savarankišką teisinės atsakomybės rūšį, turėtų reguliuoti tik VTĮ, o darbo teisinius santykius reglamentuojančios teisės normos neturėtų būti taikomos.***

Taigi tiek darbuotojai, tiek valstybės tarnautojai, vykdydami savo darbo funkcijas, atlieka darbinę (profesinę) veiklą. Minėta, kad valstybės tarnybos santykiai

plačiuoju požiūriu taip pat yra darbo santykiai, o valstybės tarnautojai plačiuoju požiūriu taip pat yra darbuotojai, vykdantys savo darbinės pareigas. Šiuo požiūriu teisiniai santykiai yra labai panašūs, taigi ir valstybės tarnautojų bei darbuotojų teisiniai statusai taip pat iš esmės yra panašūs. *Kiek nereikalauja valstybės tarnybos teisinių santykių specifiškumas, jų teisinis statusas turėtų būti analogiškas darbuotojų teisiniam statusui. Taigi esminis skirtumas yra valstybės tarnybos teisinių santykių specifiškumas ir jo sąlygojamas teisinis reguliavimas. Minėta, jog valstybės tarnautojai vykdo specifines funkcijas, priklausomas nuo valstybės valdymo tarnybos paskirties. Tai lemia valstybės tarnautojų, kaip korpuso, ypatingą formavimo tvarką, teisinio statuso specifiką, ypatingą atsakomybę visuomenei už jiems pavestų funkcijų vykdymą.*

3.3. TEISINIŲ SANTYKIŲ PASIBAIGIMAS

Teisiniai darbo ir valstybės tarnybos santykiai, taigi kartu ir šių teisinių santykių subjektų teisės ir pareigos, baigiasi DK ir VTĮ numatytais pagrindais:

DK	VTĮ
Šalių susitarimu, numatant, nuo kada sutartis nutraukiama, kitas sutarties nutraukimo sąlygas (kompensacijų, nepanaudotų atostogų suteikimo ir kt.) (DK 125 str.)	Susitarime turi būti laikomasi kompensacijų ir išmokų normų.
Suėjus terminui. (DK 126 str.)	Pasibaigus pakaitinio ar politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojo priėmimo laikui, įstaigos vadovo kadencijai, sukakus įstatyme nustatyto amžiaus. (VTĮ 44 str. 1 d. 5-7 p.)
Darbuotojo pareiškimu. (DK 127 str.)	Atsisistatydinus savo noru. (VTĮ 44 str. 1 d. 1 p.)
Dėl nepriklausančių nuo darbuotojo aplinkybių. (dėl prastovos ar darbo užmokesčio nemokėjimo) (DK 128 str.)	

<p>Darbdavio iniciatyva, kai nėra darbuotojo kaltės. Darbdavys gali nutraukti neterminuotą darbo sutartį, tinkamai įspėjęs, jei negalima darbuotojo jo sutikimu perkelti į kitą darbą, tik esant labai svarbioms priežastims, kurios susijusios su darbuotojo kvalifikacija, profesiniais gebėjimais, elgesiu darbe, ekonominėmis ar technologinėmis priežastimis, darbovietės struktūriniais pertvarkymais ir pan. Nutraukti terminuotą DS darbdavys gali tik ypatingais atvejais, jei negalima perkelti į kitą darbą, arba sumokėjęs VDU už likusį sutarties galiojimo laiką. (DK 129-135 str.)</p>	<p>Panaikinus pareigybę; vertinimo komisijai du kartus iš eilės įvertinus nepatenkinamai valstybės tarnautojo veiklą, siūloma atleisti iš pareigų; įvertinus pakaitinio valstybės tarnautojo, priimto į karjeros valstybės tarnautojo pareigas, tarnybinę veiklą, priimamas sprendimas jį atleisti iš pareigų. (VTĮ 44 str. 1 d. 9-10 p.)</p>
<p>Atėmus specialias teises dirbti tam tikrą darbą; įstatymų įgaliotų organų ar pareigūnų reikalavimu; įsiteisėjus teismo sprendimui ar nuosprendžiui, pagal kurį darbuotojas nuteisiamas bausme, dėl kurios negali tęsti darbo; Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybai prie SADM nustačius, kad negali eiti šių pareigų ar dirbti šio darbo ir kt. (DK 136 str.)</p>	<p>Teismo sprendimu į pareigas gražinus anksčiau jas ėjusį valstybės tarnautoją; nustačius, kad dėl neįgalumo ar darbingumo netekimo negali eiti pareigų; netekus specialios teisės; įsiteisėjus teismo nuosprendžiui, kuriuo paskiriama bausmė už sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, nusikalstamą veiką valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams ar korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką arba bausmė, dėl kurios negali eiti pareigų; praradus pilietybę; per VTĮ nustatytą terminą neįgijus einamoms pareigoms būtino išsilavinimo; paaškėjęs, kad stojant į valstybės tarnybą pateikti suklastoti dokumentai ir kt. (VTĮ 44 str. 1 d. 2-4,8,11-14,16 p.)</p>

<p>Kai darbuotojas šiurkščiai pažeidžia darbo pareigas, taip pat nerūpestingai jas atlieka ar kitaip pažeidžia darbo drausmę, jei dvylikos mėnesių laikotarpyje jam taikyta drausminė nuobauda. (DK 136 str.)</p>	<p>Paskiriama tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų už šiurkštų tarnybinių nusižengimą, taip pat kitą tarnybinių nusižengimą, jei prieš tai dvylikos mėnesių laikotarpyje jam taikyta tarnybinė nuobauda – griežtas papeikimas. (VTĮ 29 str. 4 d., 44 str. 1 d. 15 p.)</p>
<p>Darbdavio bankroto atveju, likvidavus darbdavį be teisių perėmėjo. (DK 124 str. 2 d., 137 str.)</p>	
<p>Dėl DS prieštaravimo įstatymų draudžiamosioms nuostatoms, jei to negalima pašalinti ar perkelti darbuotojo jo sutikimu į kitą darbą. (DK 139 str.)</p>	<p>Jei priimant į pareigas pažeisti VTĮ reikalavimai ir pažeidimų negalima pašalinti. (VTĮ 44 str. 1 d.12 p.)</p>

Lyginant darbo santykių ir valstybės tarnybos teisinių santykių pasibaigimo pagrindus, matyti, jog jie *iš esmės panašūs. Kai kurie valstybės tarnautojų atleidimo pagrindai yra specifiniai, atsižvelgiant į reikalavimus ir veiklos suvaržymus, taikomus valstybės tarnautojams* (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos pilietybę praradęs valstybės tarnautojas atleidžiamas). *Be to, valstybės tarnybos teisiniams santykiams dėl profesinių valstybės tarnautojo gebėjimų pasibaigti sudėtingiau negu darbo teisiniams santykiams dėl profesinių darbuotojo gebėjimų.* Pirmuoju atveju vertinimo komisija turi du kartus iš eilės nepatenkinamai įvertinti valstybės tarnautojo veiklą, kad būtų svarstomas toks sprendimas, tuo tarpu darbo sutartį galima nutraukti, jei yra labai svarbi priežastis, susijusi su kvalifikacija ar profesiniais gebėjimais (tačiau darbuotoją galima atleisti, tik jei negalima jo sutikimu perkelti jo į kitą darbą).

4. KOLEKTYVINIAI TEISINIAI SANTYKIAI DARBO TEISĖJE IR VALSTYBĖS TARNYBOJE

Kolektyvinio teisinio reguliavimo teisė – tai teisė vesti kolektyvines derybas ir sudaryti kolektyvines sutartis, priklausanti darbuotojų ir darbdavių atstovams.⁴⁹

DK numato nacionalinę, šakos ir teritorinę bei įmonės kolektyvinę sutartį. Pagal DK 59 straipsnio 3 dalį, valstybės tarnautojams numatyta kolektyvinių sutarčių ypatumų galimybė, nustatant, jog kolektyvinių sutarčių sudarymo krašto apsaugos, policijos ir valstybės viešojo administravimo tarnybose ypatumus nustato tų tarnybų veiklą reglamentuojantys įstatymai.

VTĮ 5(1) straipsnyje nurodyta kolektyvinė sutartis iš esmės atitinka DK 59 straipsnyje nurodytą įmonės kolektyvinę sutartį:

Įmonės kolektyvinė sutartis (DK 59 str.)	Kolektyvinė sutartis (VTĮ 5(1) str.)
Subjektai	
įmonės, įstaigos ar organizacijos vadovas ar administracija	valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos vadovas arba jo įgaliotas asmuo
darbo taryba ar profesinė sąjunga	profesinė sąjunga
Į kolektyvinę sutartį gali būti įtraukiamos šios sąlygos:	
darbo sutarčių sudarymo, pakeitimo ir nutraukimo;	
tarnybos (darbo) ir poilsio laiko;	
saugių ir sveikatai nekenksmingų darbo sąlygų sudarymo, kompensacijų ir lengvatų suteikimo;	saugių ir sveikatai nekenksmingų tarnybos (darbo) sąlygų sudarymo;

⁴⁹ KASILIAUSKAS, Nerijus. Socialinė partnerystė: kolektyvinės derybos ir kolektyvinės sutartys Lietuvoje. Vilnius: Trišalės tarybos sekretoriatas, 2006. ISBN 9955-9570-9-3.

darbo apmokėjimo organizavimo (tarifinių atlygių, pareiginių algų, priedų, priemokų, kitų lengvatų ir kompensacijų, darbo apmokėjimo ir skatinimo sistemų bei formų, darbo normų nustatymo, darbo užmokesčio indeksavimo, išmokėjimo bei atsiskaitymų tvarkos ir kitos nuostatos);	darbo užmokesčio mokėjimo (negali būti nustatyta papildomų sąlygų, susijusių su papildomomis valstybės ir savivaldybių biudžetų ir valstybės pinigų fondų lėšomis);
kolektyvinės sutarties vykdymo tvarkos;	
profesijos, specialybės įgijimo, kvalifikacijos kėlimo, perkvalifikavimo bei su tuo susijusių garantijų ir lengvatų, profesinės reabilitacijos laikotarpiu taikomų garantijų;	kvalifikacijos tobulinimo;
šalių tarpusavio informavimo ir konsultavimo;	
kitos šalims svarbios darbo, ekonominės ir socialinės sąlygos bei nuostatos.	kitos galiojantiems teisės aktams neprieštaraujančios ir valstybės tarnautojų padėties nebloginančios sąlygos.

VTĮ tiesiogiai nedraudžia sudaryti kitokių rūšių kolektyvines sutartis, tačiau leidimo taip pat nėra. *Remiantis VTĮ 5 straipsniu ir tai, jog VTĮ nereglamentuoja kitų rūšių kolektyvinių sutarčių, nacionalinei, šakinei ar teritorinei kolektyvinei sutarčiai turėtų būti taikomos DK nuostatos.* Tokia nuomonė palaikoma ir teisinėje literatūroje.⁵⁰ Teigiama, kad kolektyvinėms deryboms nacionaliniu, šakiniu ir teritoriniu lygiu dėl sutarties sąlygų, sutarties projekto rengimui ir svarstymui, įsigaliojimui ir kitiems VTĮ nereguliuojamiems, bet DK reglamentuotiems klausimams, taikomos DK normos. Tai apimtų visus kolektyvinių derybų valstybės tarnyboje aspektus, išskyrus valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos kolektyvinės sutarties šalių ir turinio klausimus.

50 BUDBERGYTĖ, Rasa; ŠAKOČIUS, Alvydas; ir ŽILINSKAS, Dainius. *Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos viešojo administravimo institutas, 2004. ISBN 9955-9695-0-4.; KASILIAUSKAS, Nerijus. *Socialinė partnerystė: kolektyvinės derybos ir kolektyvinės sutartys Lietuvoje*. Vilnius: Trišalės tarybos sekretoriatas, 2006. ISBN 9955-9570-9-3.

Kita vertus, sudarant tokias kolektyvines sutartis, kiltų klausimas, *kas galėtų vykdyti darbdavių ir darbuotojų organizacijų funkciją*. Pavyzdžiui, centrinės valstybės institucijos ir įstaigos (ministerijos, departamentai ir kt.) pagal DK nėra darbdavių organizacijos, o Lietuvos Respublikos vyriausybės įstatyme⁵¹, reglamentuojančiame Vyriausybės ir ministerijų veiklą, galimybė jungtis į organizacijas nenumatyta. Kalbant apie darbuotojų organizacijas, kyla *problema dėl šakinės profesinės sąjungos sudarymo*. LVAT 2002 metų gruodžio 4 dienos konsultacijoje⁵² pasisakė, kad valstybės tarnyboje veikiančios profesinės sąjungos gali naudotis tik VTĮ aptartomis profesinių sąjungų teisėmis. Tokia pozicija teisinėje literatūroje buvo kritikuota⁵³, nes VTĮ nereglamentuoja tokių profesinių sąjungų veiklos aspektų, vadovaujantis tokia pozicija valstybės tarnyboje veikiančios profesinės sąjungos turėtų mažiau teisių, tai prieštarautų ir tarptautiniams Lietuvos Respublikos įsipareigojimams. Taigi valstybės tarnautojai turėtų turėti galimybę perduoti kolektyvinio atstovavimo teises šakinei profesinei sąjungai, nes VTĮ to nereglamentuoja. Teisinėje literatūroje išsakyta nuomonė, jog *minėtos problemos galėtų būti išspręstos nustatčius DK, jog valstybės ir savivaldybių institucijų, kurių sudėtyje yra pavaldžios įstaigos, šakos ar teritorinės kolektyvinės sutarties šalys yra šakos ar teritorijos profesinė sąjunga ir centrinė įstaiga*.⁵⁴

Verta paminėti, kad VTĮ *nuostata, numatanti, jog kolektyvinėje sutartyje negali būti nustatyta papildomų sąlygų, susijusių su papildomomis valstybės ir savivaldybių biudžetų ir valstybės pinigų fondų lėšomis, turėtų būti diskutuotina*. Valstybės tarnautojų darbo užmokesčio klausimai yra reglamentuoti teisės aktais, ir, skirtingai nei esant darbo santykiams, šalių susitarimai negalimi. Todėl kolektyvinės derybos galėtų būti kaip galimybė suderinti finansinius šalių interesus. Pažymėtina ir tai, jog darbo apmokėjimo problema sąlygoja gambiausių valstybės tarnautojų perėjimą į privatų sektorių.⁵⁵ Kita vertus, minėta nuostata taikoma tik sudarant valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos kolektyvinę sutartį, tuo tarpu nacionalinei, šakinei ir teritorinei kolektyvinei sutarčiai

⁵¹Lietuvos Respublikos vyriausybės įstatymas // *Valstybės žinios*, 1994, Nr. I-464. (nauja redakcija) (su pakeitimais ir papildymais).

⁵²Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gruodžio 4 d. konsultacija Nr. 23.2-K.

⁵³KASILIAUSKAS, Nerijus. Kolektyvinės sutartys valstybės tarnyboje. *Teisė: mokslo darbai*, 2005, Nr. 55. ISSN 1392-1274

⁵⁴KASILIAUSKAS, Nerijus. Kolektyvinės sutartys valstybės tarnyboje. *Teisė: mokslo darbai*, 2005, Nr. 55. ISSN 1392-1274

⁵⁵Pavyzdžiui, žr.: KARALIŪNAITĖ, Violeta. Geriausiai motyvuoja darbo užmokestis [interaktyvus]. [Vilnius]: Valstybės tarnybos aktualijos, Nr. 7, 2007m. gruodis. [žiūrėta 2007m. balandžio 9d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vtd.lt/index.php?-950988196>>; Prezidento spaudos tarnyba. Prezidentas kreipėsi į Seimą ir Vyriausybę su siūlymu iš esmės peržiūrėti įstatymo, reglamentuojančio valstybės tarnautojų darbo užmokesčio klausimus, nuostatas. [interaktyvus]. 2006-08-03. Vilnius. [žiūrėta 2007m. balandžio 9d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.president.lt/lt/news.full/6915>> ir kt.

taikomos jau DK nuostatos, kurios finansinių apribojimų, susietų su papildomomis valstybės ir savivaldybių biudžetų ir valstybės piniginių fondų lėšomis, nenumato.

IŠVADOS

1. Valstybės tarnautojai pirmiausia yra viešųjų funkcijų vykdytojai ir valstybės ar savivaldybės įstaigų kompetencijos įgyvendintojai, todėl valstybės tarnybos teisiniams santykiams reikalingas specifinis reguliavimas. Kita vertus, bendruoju požiūriu šie teisiniai santykiai irgi yra darbo santykiai ir kiek nereikalauja valstybės tarnybos specifiškumas, valstybės tarnautojų, kaip ir kitų darbuotojų, darbo teisiniai santykiai turėtų būti reguliuojami analogiškai.

2. Teisinis reguliavimas nėra vieningas - darbo santykiai reglamentuojami privatinės teisės normomis (DK), o valstybės tarnybos santykiai reguliuojami viešosios teisės normoms (VTĮ ir kitais specialiaisiais įstatymais). Tačiau valstybės tarnybos teisiniams santykiams irgi gali būti taikomos darbo teisės normos, remiantis VTĮ 5 straipsniu, pagal kurį darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek nereglamentuoja VTĮ.

3. VTĮ yra daug blanketinių normų (pvz., VTĮ 5 straipsnis, 16 straipsnio 1 dalies 5 punktas, 43 straipsnis), kurios nukreipia į kitus įstatymus. Kadangi tai apima platų reguliuojamų santykių ratą, kyla nemažai problemų šias normas taikant. Todėl būtų tikslinga VTĮ 5 straipsnyje detalizuoti DK bei darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojančių įstatymų taikymą. VTĮ 5 straipsnį būtų galima pakeisti, išdėstant jį taip:

„5 straipsnis. Darbo santykius reglamentuojančių įstatymų taikymas valstybės tarnautojams.

1. Darbo kodekso VIII (nacionalinė, šakos ir teritorinė kolektyvinė sutartis), IX (įmonės kolektyvinė sutartis), XIII (darbo laikas), XIV (poilsio laikas), XV (darbo užmokestis), XVIII (darbuotojų sauga ir sveikata) skyrių nuostatos valstybės tarnautojams taikomos tiek, kiek šiuose skyriuose reglamentuotų santykių nereguliuoja šis Įstatymas.

2. Darbo kodekso XI (įdarbinimas), XII (darbo sutartis), XVI (darbo drausmė), XVII (materialinė atsakomybė), XIX (darbo ginčai) skyrių nuostatos valstybės

tarnautojams netaikomos. Priėmimą į valstybės tarnautojų pareigas, tarnybą, valstybės tarnautojų tarnybinės veiklos vertinimą, karjerą, drausminę ir materialinę atsakomybę, atleidimą iš pareigų reglamentuoja šis Įstatymas.

3. Kiti darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai bei kiti teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek jų statuso ir socialinių garantijų nereglamentuoja šis įstatymas.”

4. Darbo teisiniai santykiai tvarkomi sutartiniais pagrindais, jie atsiranda iš darbo sutarties, kuri yra dviejų šalių susitarimas dėl darbo funkcijų, darbo vietos, apmokėjimo ir kitų darbo sąlygų. Tuo tarpu valstybės tarnybos teisiniai santykiai tvarkomi pavaldumo pagrindais, susitarimo nėra, darbo sąlygos yra nustatytos norminių teisės aktų arba numatytos pareigybių aprašymuose ir sąrašuose.

5. Darbo santykių ir valstybės tarnybos teisinių santykių pasibaigimo pagrindai iš esmės panašūs. Kai kurie valstybės tarnautojų atleidimo pagrindai yra specifiniai, atsižvelgiant į reikalavimus ir veiklos suvaržymus, taikomus valstybės tarnautojams. Be to, valstybės tarnybos teisiniams santykiams dėl profesinių valstybės tarnautojo gebėjimų pasibaigti sudėtingiau negu darbo teisiniams santykiams dėl profesinių darbuotojo gebėjimų. Pirmuoju atveju vertinimo komisija turi du kartus iš eilės nepatenkinamai įvertinti valstybės tarnautojo veiklą, kad būtų svarstomas toks sprendimas, tuo tarpu darbo sutartį galima nutraukti, jei yra labai svarbi priežastis, susijusi su kvalifikacija ar profesiniais gebėjimais ir negalima darbuotojo jo sutikimu perkelti į kitą darbą.

6. Darbo teisiniuose santykiuose darbdaviu gali būti tiek viešieji, tiek privatūs juridiniai asmenys, taip pat ir fiziniai asmenys. Tuo tarpu valstybės tarnybos teisiniuose santykiuose darbdaviu gali būti tik viešieji juridiniai asmenys.

7. Skiriamasis darbuotojo ir valstybės tarnautojo kriterijus pagal VTĮ – atliekamo darbo funkcija. Valstybės tarnautojais laikomi asmenys, kurie vykdo viešojo administravimo veiklą. Tačiau VTĮ neapibrėžia kokią dalį atliekamų funkcijų turi sudaryti viešojo administravimo veikla, kad tokios pareigos būtų priskirtos valstybės tarnybai, ar ši veikla turi būti pagrindinė jo vykdoma veikla, taip pat ar asmuo gali būti laikomas valstybės tarnautoju, jei pagrindinė jo vykdoma veikla nėra viešasis administravimas. Taip pat susiduriama ir su ta problema, kad praktikoje valstybės tarnautojais laikomi ir atliekantys vidaus administravimo funkcijas, nors jie turėtų dirbti pagal darbo sutartis. Įstatymai taip pat nenumato, kad tų pačių funkcijų negali atlikti pagal darbo sutartis

dirbantys asmenys. Valstybės tarnautojo apibrėžime taip pat nenustatyta, kad visi, kurie atlieka viešojo administravimo funkcijas, yra valstybės tarnautojai. Taigi gali susiklostyti situacija, kad atliekantis viešojo administravimo veiklą asmuo bus laikomas darbuotoju ir dirbs pagal darbo sutartį.

8. Tiek darbuotojai, tiek valstybės tarnautojai, vykdydami savo darbo funkcijas, atlieka darbinę (profesinę) veiklą. Šiuo požiūriu teisiniai santykiai yra labai panašūs, taigi ir valstybės tarnautojų bei darbuotojų teisiniai statusai taip pat iš esmės yra panašūs. Tačiau valstybės tarnybos, kaip specifinės darbinės veiklos, pobūdis sąlygoja valstybės tarnautojų teisinio statuso ypatumus - ypatingą formavimo tvarką, atsakomybę visuomenei už pavestų funkcijų vykdymą, aukštesnius kvalifikacijos, veiklos ir elgesio reikalavimus ir kt. Praktiškai teisinio statuso ypatumus gali sąlygoti ne tik viešojo administravimo veiklos vykdymas, bet ir darbo funkcijų (nebūtinai viešojo administravimo) pobūdis bei jų atlikimas valstybinėje institucijoje. Todėl, nors VTĮ to nenumato, gali susiklostyti situacija, kai darbuotojams, dirbantiems valstybinėse institucijose pagal darbo sutartis, taip pat taikomi kai kurie VTĮ numatyti teisinio statuso ypatumai.

9. Remiantis VTĮ 5 straipsniu ir tuo, jog VTĮ reglamentuoja tik valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos kolektyvinės sutarties šalių ir turinio klausimus, nacionalinei, šakinei ar teritorinei kolektyvinei sutarčiai turėtų būti taikomos DK nuostatos. Siekiant išspręsti šakos ar teritorinės kolektyvinės sutarties šalių problemą, būtų tikslinga nustatyti DK, jog valstybės ir savivaldybių institucijų, kurių sudėtyje yra pavaldžios įstaigos, šakos ar teritorinės kolektyvinės sutarties šalys yra šakos ar teritorijos profesinė sąjunga ir centrinė įstaiga.

SANTRAUKA

Darbe analizuojami darbo ir valstybės tarnybos teisiniai santykiai, jų panašumai ir skirtumai. Lyginamas įstatyminis reguliavimas, numatytas Lietuvos Respublikos darbo kodekso ir Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo, analizuojamos praktinės problemos, teisinė literatūra.

Valstybės tarnyba yra kompleksinis teisės institutas, kuriam priklauso konstitucinės, administracinės, darbo teisės normos. Tačiau plačiuoju požiūriu šie teisiniai santykiai suprantami kaip darbo santykiai ir kiek nereikalauja valstybės tarnybos specifiškumas, valstybės tarnautojų, kaip ir kitų darbuotojų, darbo teisiniai santykiai turėtų būti reguliuojami analogiškai.

Lietuvoje darbo ir valstybės tarnybos santykių teisinis reguliavimas nėra vieningas. Darbo santykiai reglamentuojami privatinės teisės normomis - DK, o valstybės tarnybos santykiai reguliuojami viešosios teisės normoms - VTĮ ir kitais specialiaisiais įstatymais. Tačiau valstybės tarnybos teisiniams santykiams irgi gali būti taikomos darbo teisės normos, - darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys teisės aktai taikomi tiek, kiek nereglamentuoja VTĮ.

Skiriamasis darbuotojo ir valstybės tarnautojo kriterijus pagal VTĮ – atliekamo darbo funkcija. Valstybės tarnautojais laikomi asmenys, kurie vykdo viešojo administravimo veiklą. Tiek darbuotojai, tiek valstybės tarnautojai, vykdydami savo darbo funkcijas, atlieka darbinę (profesinę) veiklą. Šiuo požiūriu teisiniai santykiai yra labai panašūs, taigi darbuotojų ir valstybės tarnautojų teisiniai statusai taip pat iš esmės yra panašūs. Tačiau valstybės tarnybos, kaip specifinės darbinės veiklos, pobūdis sąlygoja teisinio statuso ypatumus - ypatingą formavimo tvarką, atsakomybę visuomenei už pavestų funkcijų vykdymą, aukštesnius kvalifikacijos, veiklos ir elgesio reikalavimus ir kt.

Darbe aptariamos ir teisinio reglamentavimo trūkumų sąlygojamos problemos, Lietuvos teisės doktrinos atstovų išsakytos nuomonės, pateikiama praktinių pavyzdžių.

Legal Regulation of Labour Relations and Civil Service: Similarities and Differences

SUMMARY

Legal regulation of private and public sectors, it's similarities and differences are analysed in the article. The Lithuanian Labour Code is compared with the Lithuanian Civil Service Decree. Practical problems and legal literature are also analysed.

Civil service is a complex juridical institute, which includes constitutional, administrative and labour rules of law. However, in a broad sense, these legal relations are also implied as labour relations. As it is not required because of public sector's specific regulation, civil services labour legal relations should be regulated as same as workers labour legal relations.

Lithuanian private and public sectors legal regulation is not united. Private sector is regulated by private rules of law (the Lithuanian Labour Code), whereas public sector is regulated by administrative rules of law (the Lithuanian Civil Service decree and other specific decrees). However, for public sector private rules of law can also be applied – labour relations and social guarantees regulating legal decrees are applied as much, as it is not regulated of the Lithuanian Civil Service Decree.

The main difference between workers and civil service is that civil service dispense a function of public administration. On the other hand, all of them perform their work (professional) functions. In this point of view these legal relations are very similar, so workers and civil service should have similar legal positions as well. However, public sectors as specifical labour relations essence requires specific features of legal positions – specific formation procedure, responsibility between public society, higher qualiffication, working and acting requirements, etc.

Problems of legal regulation, ideas of Lithuanian legal doctrine representatives are also considered in the article. Some practical examples are also given.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // *Valstybės žinios*, 2002, Nr. IX-926. (su pakeitimais ir papildymais).
2. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // *Valstybės žinios*, 1999, Nr. VIII-1316. (negalioja nuo 2002 07 01)
3. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // *Valstybės žinios*, 2002, Nr. VIII-1316. (nauja redakcija) (su pakeitimais ir papildymais).
4. Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymas // *Valstybės žinios*, 1995, Nr. I-836. (negalioja nuo 1999 07 30).
5. Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymas // *Valstybės žinios*, 1998, Nr. VIII-1012. (su pakeitimais ir papildymais).
6. Lietuvos Respublikos darbo sutarties įstatymas // *Valstybės žinios*, 1991, Nr. I-2048. (negalioja nuo 2003 01 01).
7. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas // *Valstybės žinios*, 1999, Nr. VIII-1234. (nauja redakcija) (su pakeitimais ir papildymais).
8. Lietuvos Respublikos vyriausybės įstatymas // *Valstybės žinios*, 1994, Nr. I-464. (nauja redakcija) (su pakeitimais ir papildymais).
9. Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus įsakymas dėl Lietuvos Respublikos muitinės pareigūnų etikos kodekso patvirtinimo // *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 1B-888.

II. Specialioji literatūra

10. BUDBERGYTĖ, Rasa; ŠAKOČIUS, Alvydas; ir ŽILINSKAS, Dainius. *Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos viešojo administravimo institutas, 2004. ISBN 9955-9695-0-4.
11. KASILIAUSKAS, Nerijus. *Socialinė partnerystė: kolektyvinės derybos ir kolektyvinės sutartys Lietuvoje*. Vilnius: Trišalės tarybos sekretoriatas, 2006. ISBN 9955-9570-9-3.

12. KASILIAUSKAS, Nerijus. Kolektyvinės sutartys valstybės tarnyboje. *Teisė: mokslo darbai*, 2005, Nr. 55. ISSN 1392-1274.

13. LAURINAVIČIUS, Alfonsas. Tarnybinė teisė: statutinės valstybės tarnybos teisinis reguliavimas: monografija. Lietuvos teisės universitetas. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2003. ISBN 9955-563-57-5.

14. POVILAITIENĖ, Ieva. Valstybės tarnyba: kai kurios atskyrimo nuo darbo teisinių santykių ir darbo įstatymų taikymo ribų nustatymo problemos Lietuvoje. *Teisė: mokslo darbai*, 2004, Nr. 53. ISSN 1392-1274.

15. SIVILEVIČIŪTĖ, Ieva. Darbo sutarties samprata pagal naująjį Darbo kodeksą: atskyrimo nuo valstybės tarnybos santykių ir kai kurių civilinių sutarčių problemos. Iš *Darbo teisė suvienytoje Europoje: tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga, 2003 m. spalio 16-18 d.* Vilnius: Forzacas, 2004. ISBN 9955-9702-0-0.

16. TIAŽKIJUS, Viktoras. *Darbo teisė: teorija ir praktika*. T.1. Vilnius: Justitia, 2005. ISBN 9986-61613-X.

17. TIAŽKIJUS, Viktoras. Darbo teisė ir valstybės tarnyba: panašumai ir skirtumai. *Justitia*, 2004. Nr. 1(49). ISSN 1392-5709.

18. TULEIKIENĖ, Laima; ČESNULEVIČIENĖ, Birutė; ir KVIETKUS, Aleksas. *Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas praktikoje*. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras, 2003. ISBN 9986-826-16-0.

III. Praktinė medžiaga

19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. // *Valstybės žinios*, 1997, Nr.40-977.

20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. kovo 10 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Valdininkų įstatymo 20 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. // *Valstybės žinios*, 1998, Nr.25-650.

21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams. // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 181-6708.

22. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2001 m. sausio 25 d. nutartis byloje *D. Vaitkūnienė v. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Mokymo centro Trakų filialas*, Nr. AS7–76/2001.
23. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. kovo 19 d. nutartis byloje *D. Ciganas v. Tauragės apskrities valstybinė mokesčių inspekcija*, Nr. A11-315/2004, kat.19.6.
24. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje *A. Songaila v. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija*, Nr. A3–750/2004, kat. 19.4, 49.
25. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gruodžio 4 d. konsultacija Nr. 23.2-K.
26. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gruodžio 2 d. nutartis byloje *S. D. v. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Vilniaus miesto priešgaisrinę gelbėjimo tarnybą*, Nr. A2-1762/2005, kat. 16.7.
27. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gruodžio 21 d. nutartis byloje *L. Š. v. Kauno rajono policijos komisariatas*, Nr. A1-638/2005, kat. 16.5.
28. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. vasario 1 d. nutartis byloje *R. Bimba v. Utenos rajono policijos komisariatas*, Nr. P8 – 27/2006, kat. 66.1.
29. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. vasario 22 d. nutartis byloje *V. G. v. Plungės rajono policijos komisariatas*, Nr. P14-73/2007, kat. 66.13.

IV. Kiti šaltiniai

30. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 4, 9, 18, 21, 22, 23, 25, 43, 44, 49 straipsnių ir priedėlio pakeitimo bei papildymo ir įstatymo papildymo 22(1), 48(1) straipsniais įstatymo projektas [interaktyvus] // 2007 m. balandžio 6 d., Nr. XP-1773(3). Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=295088&p_query=&p_tr2=> [žiūrėta 2007 m. balandžio 14 d.].
31. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo papildymo ir pakeitimo įstatymo projektas [interaktyvus] // 2007 m. balandžio 5 d., Nr. XP-2153. Prieiga per internetą:

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=295024&p_query=&p_tr2=>
[žiūrėta 2007 m. balandžio 14 d.].

32. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 4, 18, 21, 22, 23, 25, 44, 49 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 22(1), 48(1) straipsniais įstatymo projektas [interaktyvus] // 2006 m. gruodžio 27 d., Nr. XP-1773(2). Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=289623&p_query=&p_tr2=>
[žiūrėta 2007 m. balandžio 14 d.].

33. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 21, 22, 44 ir 49 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 22(1) ir 48(1) straipsniais įstatymo projektas [interaktyvus] // 2006 m. spalio 19 d., Nr. XP-1773. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=284799&p_query=&p_tr2=>
[žiūrėta 2007 m. balandžio 14 d.].

34. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. liepos 3 d. Administracinių bylų dėl tarnybinių ginčų nagrinėjimo teismuose praktikos apibendrinimas. Aprobauta Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų 2006 m. liepos 3 d. pasitarime. Patvirtinta Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininko V. Valančiaus. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <<http://www.lvat.lt/default.aspx?item=admapzv>> [žiūrėta 2007 balandžio 9d.].

35. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos paslaugų mokesčių mokėtojams departamento mokesčių informacijos skyriaus veiklos vadovas. Patvirtintas valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2006 m. kovo 27 d. įsakymu.

36. KARALIŪNAITĖ, Violeta. Geriausiai motyvuoja darbo užmokestis [interaktyvus]. [Vilnius]: Valstybės tarnybos aktualijos, Nr. 7, 2007m. gruodis. [žiūrėta 2007m. balandžio 9d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vtd.lt/index.php?-950988196>>.

37. SATKUTĖ, Lina. Valstybės tarnybos įstatymo naujovės (1) [interaktyvus]. [Vilnius]: Savivaldybių žinios, Nr. 6 (347), 2006-02-23 [žiūrėta 2007m. balandžio 9d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vtd.lt/index.php?1435798647>>.

38. SATKUTĖ, Lina. Valstybės tarnybos įstatymo naujovės (2) [interaktyvus]. [Vilnius]: Savivaldybių žinios, Nr. 7 (348), 2006-03-02 [žiūrėta 2007m. balandžio 9d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vtd.lt/index.php?-237286131>> .

39. SATKUTĖ, Lina. Kas pasikeitė Seimui priėmus Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimus? [interaktyvus]. [Vilnius]: Valstybės tarnybos aktualijos, Nr. 4, 2006m. vasaris. [žiūrėta 2007m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vtd.lt/index.php?-1936697630>.
40. ŽUKAUSKAS, Edvardas. 1999-2003 metų Lietuvos valstybės tarnybos pagrindiniai bruožai [interaktyvus]. [Vilnius]: Valstybės tarnybos aktualijos, Nr. 5, 2006m. gegužė. [žiūrėta 2007m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vtd.lt/index.php?-42678284>.
41. ŽUKAUSKAS, Edvardas. Žvilgsnis atgal į 1990-1999 metų valstybės tarnybą [interaktyvus]. [Vilnius]: Valstybės tarnybos aktualijos, Nr. 3, 2005m. gruodis. [žiūrėta 2007m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vtd.lt/index.php?1745126244>.
42. Prezidento spaudos tarnyba. Prezidentas kreipėsi į Seimą ir Vyriausybę su siūlymu iš esmės peržiūrėti įstatymo, reglamentuojančio valstybės tarnautojų darbo užmokesčio klausimus, nuostatas. [interaktyvus]. Vilnius, 2006 m. rugpjūčio 3 d. Prieiga per internetą: <http://www.president.lt/lt/news.full/6915>. [žiūrėta 2007m. balandžio 9d.].